

Міністерство освіти і науки України
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ
У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ,
ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ**

ЧАСТИНА 3

Матеріали ІХ міжвузівської наукової
студентської конференції з кримінології
та кримінально-виконавчого права
(м. Харків, 26 листопада 2010 р.)

За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора В.В. Голіни

Харків-2011

Соціальна політика держави у сфері запобігання злочинності та ресоціалізації осіб, які відбували покарання [Текст] : матеріали ІХ міжвуз. наук. студ. конф. з кримінології та кримін.-викон. права (м. Харків, 26 листоп. 2010 р.). Ч. 3 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого ; за заг. ред. В. В. Голіни ; ред. кол. А. Гетьман [та ін.] . - Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. - 76 с.

Редакційна колегія:

Голова – доктор юрид. наук, проф. А.П. Гетьман.

Члени: доктор юрид. наук, проф. В.В. Голіна; канд. юрид. наук, доц. В.Ф. Оболенцев.

Тези друкуються мовою оригіналу

© Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2011

ЗМІСТ

Кісілічак С.	Кримінологічний аналіз мужолозтва у місцях позбавлення волі.....	6
Руденко І.	Запобігання злочинності засуджених у місцях позбавлення волі.....	8
Новіков О.	Деякі проблеми кіберзлочинності в Україні та світі.....	9
Березюк М.	Щодо проблеми ресоціалізації осіб, які відбули покарання.....	11
Сироватка К.	Проблеми планування запобігання злочинності в Україні.....	13
Приходько А.	Кримінально-виконавча політика України і міжнародні стандарти поведження з правопорушниками.....	15
Іванченко О.	Соціальна політика держави у сфері запобігання злочинності та ресоціалізація осіб, які відбували покарання.....	17
Чабаненко Т.	Значення трудової діяльності у зниженні злочинності у місцях позбавлення волі....	19
Автухов К.	До питання можливості виконання арешту в слідчих ізоляторах.....	21
Дворникова С.	Деякі аспекти запобігання злочинності в місцях позбавлення волі.....	23
Павлюк П.	Кримінологічне дослідження та профілактичні бесіди щодо осіб, які відбули покарання.....	25
Лесь І.	Деформація правової свідомості осіб, які відбували покарання.....	26
Яременко В.	Проблемні питання ресоціалізації засуджених як мети діяльності пенітенціарної системи.....	29
Човган В.	Чи можлива ресоціалізація засуджених?.....	31
Мироняк О.	Деякі аспекти ресоціалізації засуджених та осіб, звільнених з місць позбавлення волі.....	33

Левіщев Я.	Щодо умов тримання в установах виконання покарань.....	35
Гончаренко М.	Соціальна політика держави у сфері запобігання злочинності та ресоціалізації осіб, які відбули покарання.....	37
Шеховцова Е.	Правове забезпечення запобігання поширенню туберкульозу в установах виконання покарань.....	39
Аскерова Е.	Ресоціалізація неповнолітніх: проблеми та ефективність.....	41
Воднік К.	Проблеми соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі на певний строк, як засіб запобігання рецидивній злочинності.....	43
Козуб А.	Ресоціалізація осіб, які відбули покарання: поняття та напрямки державної діяльності..	45
Герман А.	Ресоциализация осужденных в зарубежных странах.....	47
Смірнова В.	Виховання та ресоціалізація осіб, які відбувають покарання.....	49
Кушнір Д.	Соціальна адаптація осіб, які відбували покарання.....	51
Лихота В.	Соціальна адаптація осіб із психічними аномаліями.....	52
Бугаєць А.	Особливості залізничного транспорту як об'єкта кримінологічного дослідження....	54
Сапожникова Ю.	Соціальна політика держави у сфері запобігання торгівлі наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами або прекурсорами.....	56
Кулик К.	Ресоціалізація осіб, щодо яких у законному порядку застосовано обмеження чи позбавлення волі.....	58
Коптєв Я.	Ресоціалізація засуджених осіб як один із напрямів запобігання злочинності.....	59
Юрчук А.	Проблеми ресоціалізації неповнолітніх в Україні.....	61

Дерій Н.	Режим тримання осіб, які перебувають під вартою, в слідчих ізоляторах України.....	63
Лисенко М.	Створення служби пробації як основа ресоціалізації осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.....	66
Таволжанський М.	Ресоціалізація – шлях до повноцінного існування в суспільстві.....	68
Гаврюшенко К.	Деякі проблемні питання запобігання злочинності у місцях позбавлення волі.....	70
Латиш К.	Ресоціалізація засуджених осіб як захід запобігання злочинності.....	72
Орлик В.	Використання механізмів відновного правосуддя при виконанні покарань.....	74

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МУЖОЛОЗТВА У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Злочинність у місцях позбавлення є складовою частиною рецидивної злочинності, яка має свою специфіку – особливість формальних і неформальних стосунків між засудженими, з одного боку, та ними і адміністрацією установи відбування покарання з іншого. Для даного типу злочинності характерні такі ознаки: специфічне місце вчинення злочину (виправно-трудова установа, слідчий ізолятор тимчасового утримання), своєрідний суб'єкт злочину (тільки особа, позбавлена волі), а також те, що вона порушує нормальну роботу установ з виконання покарань, перешкоджає процесу ресоціалізації засуджених.

Тривалий час про злочинність осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, було мало що відомо. Специфічним злочином у місцях позбавлення волі, який має майже повністю латентний характер, є насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним шляхом (ст.153 КК України). Даний різновид злочину становить «штучну» латентність, оскільки особи, які вчинили злочин чи потерпіли від нього, свідки не зацікавлені у розголошенні відомостей (почуття сорому у пасивних гомосексуалістів, страх понести покарання з боку злочинця); «службову» латентність, оскільки посадова особа не повідомляє про злочин і не реєструє його. Це пов'язано з певними недоліками в системі оцінки показників роботи виправно-трудових установ. Позитивно оцінюється робота тих установ, у яких показники злочинності менші. Звідси і наслідок: діяльність тієї установи, де більше, краще й повніше виявляються і реєструються злочини оцінюється негативно й навпаки.

Достовірність статистичних даних про рівень різновиду даного злочину має спотворений характер, далеко не завжди відповідає дійсності.

На сучасному етапі, насильницьке мужолозтво настільки стало повсякденним явищем, що вже не сприймається як злочин.

За основними кримінологічними рисами особа потерпілого від злочинів у місцях позбавлення волі мало чим відрізняється від особи злочинця взагалі. Однак особливу групу становлять засуджені, щодо яких було вчинено насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом із застосуванням або з використанням безпорадного стану, особи, які вступили в сексуальні зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, щодо яких в кінцевому результаті було вжито гомосексуальне насильство або які добровільно вступили в гомосексуальні стосунки.

За різними даними взагалі поширеність гомосексуалізму в світі складає від 5 до 10 відсотків серед осіб чоловічої статі. Природно, у виправних установах і слідчих ізоляторах цей відсоток набагато вище, де характерний набутий і насильницький гомосексуалізм, який має місце там, де ослаблений нагляд за засудженими.

Внаслідок високої латентності насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним шляхом на пенітенціарні заклади з метою профілактики покладається недопущення перевищення фактичного контингенту засуджених понад ліміт, розширення існуючих і будівництва нових виправно-трудова установ, що відповідали б сучасним міжнародним стандартам, своєчасне виявлення учасників конфліктів і їх ізоляція від інших, забезпечення психологічної підтримки засуджених, своєчасне блокування неформальних стосунків між засудженими, індивідуальна робота як з пасивними, так і з активними гомосексуалістами.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пивоваров В.В.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Я вважаю, що дана тема є актуальною на сучасному етапі розвитку держави, оскільки йде процес удосконалення законодавства, щодо врегулювання відносин у сфері відбування покарання особами, що вчинили злочин, під час якого дуже важливо розуміти причини та умови злочинів у місцях позбавлення волі, а також їх попередження.

Принципове методологічне значення для кримінології має сучасний стан теорії попередження злочинності, її мета, місце і роль в системі державного впливу на злочинність, а також поділ заходів попередження злочинності на заходи загальносоціального та спеціально-кримінологічного впливу.

Загальносоціальне попередження злочинності - це сукупність економічних, політичних, ідеологічних, організаційно-управлінських, правових, технічних заходів, як правило, довгострокового характеру. Заходи загальносоціального попередження злочинності спрямовані на подальший розвиток і вдосконалення суспільних відносин і вплив разом з тим на причини і умови негативних явищ взагалі і злочинності зокрема. Спеціально-кримінологічне попередження являє собою конкретну системну протидію саме злочинності, пов'язану з впливом на низку причин і умов, що безпосередньо породжують окремі види злочинів, а також недопущення їх вчинення на різних стадіях злочинної поведінки.

Дуже важливе значення для попередження злочинності в місцях позбавлення волі має протидія кримінальній субкультурі. Система протидії кримінальній субкультурі має три взаємопов'язаних і взаємообумовлених рівня. Перший з них пов'язаний з визначенням обсягу загальносоціальних ідеологічних заходів і дій та їх змістовним наповненням. Другий - з організаційно-правовими заходами і способами їх практичної реалізації. І, нарешті, третій - це комплекс соціально-психологічних (соціально-адаптаційних) заходів протидії кримінальній субкультурі на індивідуальному рівні та на рівні малих

груп в рамках суспільства взагалі і малих груп засуджених в місцях позбавлення волі зокрема.

Зважаючи на специфіку контингенту впливу в місцях позбавлення волі, ці заходи можна розподілити таким чином: діагностичні (вивчення прибулих для відбування покарання осіб з метою раннього виявлення засуджених, схильних до деструктивних форм поведінки); корегуючі (систематична індивідуальна робота з цими засудженими з метою недопущення негативного впливу на інших засуджених); профілактичні (руйнування малих груп засуджених негативної спрямованості, виявлення конфліктних і передконфліктних ситуацій в малих групах засуджених, недопущення вирішення конфлікту з використанням норм кримінальної субкультури); адаптаційні (забезпечення психологічної підтримки засуджених).

Отже, заходи загальносоціального та спеціально-кримінологічного впливу, а також протидія кримінальній субкультурі у сфері злочинів вчинюваних у місцях позбавлення волі, запобігання їх виникненню – є найважливішими напрямками профілактичної діяльності.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пивоваров В.В.

Новіков О., *ІПКОП, 5 курс, 16 гр. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більше відчувається значимість інноваційних процесів, що відбуваються у зв'язку з інформатизацією. Але поряд із позитивними здобутками, інформатизація супроводжується побічними, негативними явищами криміногенного характеру, до яких відносять «комп'ютерну злочинність» (кіберзлочинність). Це, безумовно, потребує негайного створення системи протидії даному різновиду злочинності на державному рівні. Для сучасного суспільства (в період його переходу

від індустріального етапу розвитку до нового – постіндустріального, інформаційного) актуальність цієї проблеми не викликає сумнівів.

Про соціальну небезпеку комп'ютерної злочинності свідчить те, що за оцінками Інтерполу, оголошеними на шостому засіданні Робочої групи по співробітництву правоохоронних органів країн Центральної та Східної Європи (в м. Мюнстері 28–30 серпня 2000 р.) з питань боротьби з комп'ютерною злочинністю, було визнано, що прибутки так званих кіберзлочинців посідають третє місце після доходів наркоділків та нелегальних постачальників зброї.

У ряді міжнародних документів визнано, що кіберзлочинність сьогодні загрожує не тільки національній безпеці окремих держав, а й безпеці людства та міжнародного порядку. Стурбованість міжнародного співтовариства щодо розвитку кіберзлочинності знайшла відображення, зокрема у таких міждержавних угод, як Резолюції Ради ЄС “Про законний моніторинг телекомунікацій” (96/С 329/01) від 17 січня 1995 р. та Конвенції Ради Європи “Про кіберзлочинність” від 23 листопада 2001 р.

У провідних, економічно розвинутих країнах (США, ФРН та ін.) рівень кіберзлочинності вимірюється кількісно тисячами, економічні збитки становлять мільярди доларів США.

Дослідженням встановлено, що правоохоронними органами з 1994 р. щорічно в Україні офіційно реєструється до десяти злочинів, що вчиняються з використанням комп'ютерних технологій. Однак, статистичні показники не відповідають реальному становищу. З'ясовано, що цей вид злочинів у нашій країні має дуже високий рівень латентності: вони приховані від офіційної статистики. Показники стосовно злочинів, які вчиняються з використанням комп'ютерних технологій, розпорошені у відомчих обліках. За експертними оцінками, рівень латентності кіберзлочинності становить 90-95 %.

Високий рівень латентності кіберзлочинності серед інших чинників зумовлено: низьким рівнем спеціального технічного оснащення правоохоронних органів сучасними засобами комп'ютерної техніки та комп'ютерними технологіями; відсутністю знань та навичок виявлення, розкриття та розслідування кіберзлочинів через обмеження доступу до відповідних методик, тактики та техніки; низьким рівнем інформаційної культури, підготовленості широкого

кола кадрів правоохоронних органів та суддів щодо притягнення винних до кримінальної відповідальності; недовірою потерпілих до правоохоронних органів (пов'язане з вищезазначеними чинниками) і т. ін.

За кримінологічними прогнозами експертів, кіберзлочинність (зокрема такий її сегмент, як організована кіберзлочинність та особливо транскордонна організована кіберзлочинність) у першому десятилітті XXI століття буде динамічно зростати. Тому вивчення кіберзлочинності та розробка дієвих заходів та методів її запобігання є найважливішою метою сучасної кримінології.

Науковий керівник: к.ю.н, доц. Головкін Б.М.

Березюк М., 4 ф-т, 5 курс, 8 гр.
*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ

Ресоціалізація - це складна соціально-правова категорія, яка охоплює різні сторони єдиного процесу відновлення й розвитку соціально корисних зв'язків і відносин які підчас відбування покарання, так і після нього. Разом із тим стосовно звільненої особи вона представлена комплексом заходів трудового й побутового влаштування і встановлення в такої особи зв'язків із метою її подальшої соціальної реабілітації після звільнення, чим забезпечується відновлення засудженого в соціальному статусі й повернення до самостійного життя.

Ця діяльність, розпочинається ще підчас відбування засудженим покарання, важливого значення набуває вже після його звільнення з місць позбавлення волі.

Ресоціалізація – це своєрідний феномен, який представлений у трьох проявах: як процес, результат і конкретні заходи, націлені на досягнення позитивного результату. В ресоціалізації колишніх засуджених найважливішим моментом є її осмислення як певного

процесу подій, що відбуваються в житті цих осіб і які пов'язані з набуттям ними статусу законослухняного члена суспільства. Успішність повернення осіб до лав законослухняних представників суспільства залежить в першу чергу від їх власної активності.

Найсуттєвішими проблемами, що виникають в осіб, звільнених з місць позбавлення волі, та які впливають на їх ресоціалізацію, є: проблеми в працевлаштуванні; проблеми створення сім'ї або повернення в колишню сім'ю (хоча, здавалося б, створення сім'ї і повернення до неї має виключно особистісний характер, проте перешкодою для облаштування сімейного життя є брак засобів існування, житла тощо); проблеми психологічної адаптації; проблеми здобуття освіти; проблеми отримання реєстрації (прописки) й житла, та ін.

Практика свідчить, що використання допомоги, яку пропонує сьогодні суспільство звільненим особам при розв'язанні їх першочергових проблем є інертною. Водночас це свідчить про не розробленість таких запобіжних напрямків, як ресоціалізація колишніх засуджених. З огляду на стан остаточної нерозв'язаності цієї проблеми при одночасному визнанні її перспективності в системі запобігання вважається за доцільне виокремити декілька напрямків її вирішення :

1. Визнана інноваційною сфера надання соціальних послуг особам, звільненим із місць позбавлення волі, потребує подальшого структурно-організаційного оформлення й законодавчого врегулювання.

2. Допомога в працевлаштуванні. Початок реалізації її ще до звільнення осіб з місць позбавлення волі. Орієнтація кримінально-виконавчої системи на навчання засуджених затребуваним на відповідний час спеціальностям і розробка та прийняття спеціальних програм із працевлаштування осіб, звільнених із місць позбавлення волі.

3. Допомога в житловому питанні.

4. Отримання психологічної допомоги. Першочергове надання такої допомоги неповнолітнім, звільненим з місць позбавлення волі.

5. Своєчасне відновлення документів, відсутність яких є першою перешкодою в отриманні ними соціальних послуг, на які

можна розраховувати після виходу на волю. Доцільно цю процедуру у будь-якому випадку розпочинати ще під час відбування особою покарання й видавати їх при звільненні.

Отже, можна зробити висновок, що заходи по ресоціалізації осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі повинні удосконалюватися та здійснюватися ще до виходу таких осіб на волю. Такі заходи мають охоплювати різні сфери життя осіб, що звільнилися з місць позбавлення волі.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Колодяжний М.Г.

Сироватка К., 5 ф-т, 5 курс, 14 гр.

*Національна юридична академія України імені
Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Конституція України закріплює на національному рівні основні стандарти прав людини. Так, ст. 3 проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Регулюванню прав та свобод людини присвячений також окремий розділ Конституції України.

Як свідчать результати соціологічних та кримінологічних досліджень, злочинність стала однією з найбільш актуальних проблем сучасного українського суспільства. Населення часто відчуває почуття беззахисності перед нею.

Однією з причин такого стану є, на наш погляд, не завжди достатньо зважена, обґрунтована, належним чином організована протидія злочинності з боку держави. Відомо, що запобігання злочинності є однією з основних внутрішніх функцій будь-якої держави. І ефективність її здійснення багато в чому визначає ефективність функціонування державної влади взагалі. Саме тому

визначальним завданням державної політики на сучасному етапі має стати максимальна концентрація зусиль усіх гілок влади та органів місцевого самоврядування на комплексному здійсненні радикальних економічних, правових, організаційних та силових заходів щодо рішучого обмеження всіх видів злочинних проявів, особливо таких, як посягання на життя та здоров'я, права та інтереси особи, хабарництво, економічна, наркотична злочинність тощо. Саме в цьому і має знайти свій прояв правова, у тому числі і кримінально-правова політика держави у сфері протидії злочинності.

Україна є першою державою на пострадянському просторі, яка запровадила практику розробки і прийняття державних програм запобігання злочинності. На сьогодні в нашій країні було прийнято 4 таких програми, серед яких: 1. Державна програма боротьби зі злочинністю від 1993 року; 2. Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки; 3. Комплексна програма профілактики злочинності на 2001-2005 роки; 4. Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007-2009 роки.

Проте ефективність державних програм залежить і ґрунтується на реалізації регіональних та міських програм запобігання злочинності.

Аналіз регіональної політики планування запобігання злочинності показав, що:

- деякі з міст України взагалі не містять програм із протидії злочинності (м.Луганськ, м.Кіровоград);

- програми окремих міст не відповідають вимогам комплексності, науковості; не містять достатньої кількості заходів для ефективного перешкоджання злочинності в регіоні (м.Суми, м.Тернопіль);

- програми мають різні назви, приймаються різними органами влади, використовують неузгоджену термінологію, деякі з них прийняті до затвердження державної програми запобігання злочинності;

- має місце дублювання заходів державних програм, без урахування особливостей області, міста, району, наявності ресурсного забезпечення, криміногенної обстановки та інше;

- відсутність виду і частоти контролю за виконанням запланованих заходів (лише у Львівській, Сумській областях та м.

Полтава програми боротьби зі злочинністю були заслухані у присутності громадськості та ЗМІ);

- наявність великої кількості суб'єктів запобігання злочинності або перевантаження у здійсненні якогось конкретного суб'єкта;

- недостатнє фінансування тощо;

Проте найважливішою проблемою вітчизняного, державного і регіонального планування запобігання злочинності є його невідповідність таким вимогам, як науковість, ресурсна забезпеченість, економічна доцільність та інше.

Лише у тому випадку, якщо регіональні програми будуть виконуватися, можна говорити й про ефективність державних програм боротьби зі злочинністю і лише тоді про реальні заходи боротьби зі злочинністю.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Колодяжний М.Г.

Приходько А., ІПЮК для СБ України,
5 курс, 3 гр.

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ

Кримінальна політика поділяється на кримінально-правову, процесуальну та кримінально-виконавчу. Кримінально-виконавча політика - це напрямок діяльності державних і громадських органів у галузі виконання кримінальних покарань; це складова політики в галузі боротьби зі злочинністю, що визначає цілі, принципи, стратегію, основні напрямки, форми і методи діяльності держави по забезпеченню виконання покарань, виправленню та ресоціалізації засуджених, попередженню вчинення нових злочинів не лише засудженими, а й іншими особами.

Міжнародні стандарти - це норми, що містяться в міжнародних документах, обов'язкові для законотворчості розвинутих держав (Гельсінський заключний акт, документи Віденської та

Копенгагенської зустрічей, міжнародні звичаї).

Згідно зі ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Із цього випливає, що Україна взяла на себе обов'язок приводити своє національне законодавство у відповідність до міжнародно-правових стандартів щодо прав людини у всіх галузях права, у тому числі й кримінально-виконавче законодавство.

Діючий КВК України закріплює ряд положень, які вже значною мірою приведені до міжнародно-правових стандартів - закріплення на законодавчому рівні принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання та відбування покарань - ст. 5; дефініцій "виправлення засудженого" та "ресоціалізація" - ст. 6; основи правового статусу засуджених (гл.2) і т. д. Кримінально-виконавчий кодекс України (ст. 25) визначає громадський вплив

на засуджених одним із основних засобів їх виправлення і ресоціалізації.

Послідовні дії на виконання рекомендацій Ради Європи дали змогу досягти суттєвих позитивних зрушень у реформуванні кримінально-виконавчої системи, зокрема, гуманізувати процес виконання та відбування покарань, демілітаризувати та вивести установи виконання покарань із підпорядкування Міністерства внутрішніх справ України, вдосконалити форми психолого-педагогічного впливу на засуджених, поліпшити комунально-побутове та медико-санітарне забезпечення осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, створити основу професійної підготовки персоналу.

Пенітенціарна політика України характеризується своєю неоднозначністю та наявністю суперечливих факторів. Зміна пенітенціарної політики держави повинна проходити у поєднанні із вирішенням питань реформування кримінально-виконавчої системи. Для цього необхідно здійснити низку заходів в напрямі гуманізації законодавства та удосконалення правозастосовчої діяльності:

1) переглянути державну політику України в галузі застосування кримінальних покарань, передбачивши декриміналізацію діянь, що не становлять великої суспільної небезпеки, із включенням до кримінальних санкцій спектра нових

альтернативних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі;

2) забезпечити якісно новий рівень підготовки персоналу органів та установ виконання покарань;

3) вивчити світовий досвід функціонування служб пробації та забезпечити активне впровадження даного інституту в Україні;

4) широко залучати громадськість до виправлення і ресоціалізації засуджених, а не залишати це положення суто декларативним.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Оболиццев В.Ф.

Іванченко О., 9 ф-т, 5 курс, 2 гр.

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ

Як нам відомо соціальна політика — це складова загальної політики, втілена в соціальні програми та різноманітні заходи, спрямовані на задоволення потреб та інтересів людей і суспільства з метою забезпечення стабільної, без заворушень і потрясінь, життєдіяльності суспільства, досягнення соціальної злагоди та суспільної цілісності, належного рівня добробуту людей.

В кримінологічному аспекті діюча соціальна політика є ефективним важелем для запобігання та попередження злочинності серед населення. Одним з важливих напрямків соціальної політики держави є забезпечення зайнятості населення. Соціально корисна праця, належний рівень заробітної плати стимулює продуктивність праці, спонукає працівників підвищувати свою кваліфікацію, що в свою чергу зменшує можливість вчинення злочину. Низька зайнятість населення навпаки сприяє розвитку найбільш поширених негативних соціальних явищ суспільства так званих «фонових явищ», до яких відноситься алкоголізм, наркоманія, проституція, токсикоманія, які створюють підґрунтя для існування та самовідтворення злочинності.

Особливу увагу слід приділяти особам які відбули покарання,

стали на шлях правослухняної поведінки. Завданням держави є допомогти особі не «зійти» з цього шляху, адаптуватися до умов соціального середовища.

Більшість засуджених на момент звільнення з місць позбавлення волі втрачають свої родинні зв'язки, не мають роботи, житла. Залишившись сам на сам з такими складнощами, вони не бачать для себе іншого шляху, окрім вчинення нових злочинів.

Потрібно створити реально діючий комплекс заходів державної підтримки та допомоги звільненим особам, з метою сприяння цим особам у працевлаштуванні, навчанні, професійній переорієнтації та перепідготовці, створення належних житлово-побутових умов, запобігання впливу на них криміногенних факторів.

Фінансування заходів щодо реалізації програми допомоги особам які відбули покарання покласти на органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Наприклад, можна використовувати для даних цілей кошти які надходять до бюджету від накладених працівниками ДАІ штрафів.

Для осіб, які звільнилися з установ виконання покарань і не мають жилої площі, потрібно створити спеціальні гуртожитки для тимчасового безоплатного проживання на певний час.

Особам які досягли пенсійного віку або інвалідам надати місця в будинках-інтернатах (пансіонатах) для таких громадян за рахунок місцевих органів виконавчої влади чи добровільних пожертвувань громадян, підприємств, релігійних об'єднань.

На Міністерство праці та соціальної політики України покласти завдання щодо сприяння зайнятості таких осіб відповідно до їх професії та можливості перекваліфікації відповідно до вимог ринку праці.

Така допомога держави сприятиме створенню і забезпеченню умов для повернення осіб, які відбували покарання у виді обмеження або позбавлення волі, до повноцінного життя, відновленню їх соціального статусу та здатності до самостійної суспільної, трудової і побутової діяльності.

Науковий керівник: к. ю. н., доц. Валуйська М.Ю.

Чабаненко Т., 9 ф-т, 5 курс, 2 гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого

ЗНАЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗНИЖЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Низька ефективність діяльності установ виконання покарання по виправленню та ресоціалізації засуджених обумовлена кількома причинами, серед яких - задовільне бюджетне фінансування системи виконання покарання. Близько 30% засуджених від загальної кількості до позбавлення волі і обмеження волі не мають коштів щоб купити найнеобхідніше. Приблизно такий самий відсоток осіб не мають або втратили суспільно корисні зв'язки з сім'єю, родичами, близькими і, як результат, позбавленні можливості отримувати від них передачі, посылки та грошові перекази. Єдиним законним джерелом існування таких осіб є заробітна плата, одержана за роботу на виробництві у місцях позбавлення волі. Ця заробітна плата відповідно до Інструкції з оплати праці засуджених до обмеження та позбавлення волі від 04.10.2004р. №191, не може бути нижчою мінімального розміру. Реальний же її розмір є низьким, через низьку кваліфікацію засуджених, більшість яких до ув'язнення не працювали та не мали професії.

Суттєво зменшують розмір отриманих грошей відрахування із заробітної плати, пенсії чи іншого доходу засудженого вартості харчування, одягу, взуття, білизни, комунально-побутових та інших послуг. Державним Бюджетом України станом на 1.07.2010 рік вартість харчування засудженого на добу складає приблизно 7 гривень, але витрати на утримання засуджених щорічно зростають на 20-30%.

Позначені обставини можуть формувати у особи настанови на вчинення корисливо-насильницьких злочинів серед засуджених. Незадовільним матеріальним становищем окремих осіб можуть також користуватися члени і лідери мікрогруп з негативним спрямуванням, змушуючи таких «боржників» вчиняти протиправні дії щодо персоналу установи або інших засуджених.

Одним із ефективних засобів подолання злочинності в місцях

позбавлення волі є заробітна плата розмір якої б дозволили засудженому бути більш економічно незалежним. Сам процес праці позитивно впливає на засудженого, участь у трудовому процесі сприяє формуванню та становленню особи працівника, дає змогу людині усвідомити свою корисність для суспільства, укріплює свідомість та почуття відповідальності за доручену справу.

Заохочення до праці передбачено ч.2 ст.130 КВК України, яка передбачає можливість заміни не відбутої частини покарання більш м'яким або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

У свою чергу достатній рівень заробітної плати сприяє підвищенню авторитету адміністрації кримінально-виконавчих установ, і тим самим нейтралізує один з головних важелів неформального управління здійснюваного лідируючим угрупованням. Адміністрація установ має забезпечувати засудженим роботу і належний розмір заробітної плати.

Хоча дана пропозиція не може гарантувати 100% подолання злочинності в місцях позбавлення волі, але на певний відсоток вона зменшиться. Це залежить не тільки від об'єктивних умов (забезпечення достатнього з погляду засудженого, рівня задоволення законних прав та інтересів), але у першу чергу від особи засудженого: чи захоче він повернутися до повноцінного життя в суспільстві. Необхідно враховувати, що більшість засуджених, відбувши свій строк покарання, колись вийдуть на волю, і саме працевлаштування за спеціалізацією може створити для особи підвалини для самокерованого, правослухняного життя у «відкритому» суспільстві.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Валуйська М.Ю.

*Автухов К., аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ МОЖЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ АРЕШТУ В СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ

Згідно п. 19 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, особи, засуджені до арешту, тимчасово, до створення арештних домів, відбувають покарання в слідчих ізоляторах за місцем засудження. Та постає питання, чи можливе в умовах СІЗО належне виконання покарання у виді арешту, чи властива така діяльність слідчим ізоляторам, чи не виходить вона за рамки їх компетенції..

Щодо віднесення слідчих ізоляторів до установ виконання покарань не існує єдиної точки зору. Так, О.Н. Миндадзе зазначає, що стосовно засуджених, залишених для господарського обслуговування, слідчий ізолятор виконує роль установи виконання покарань. У свою чергу М.Х. Гальдибеев вважає, що слідчий ізолятор виступає як самостійний спеціалізований заклад, призначений для виконання основної функції, яка полягає у виконанні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а інша діяльність слідчого ізолятору носить забезпечувальне значення. Наявність такої функції, як організація й забезпечення виконання покарання у виді позбавлення волі, навряд можна вважати достатньою підставою для того, щоб віднести слідчі ізолятори до системи установ виконання покарання.

Тримання під вартою має лише схожі зовнішні риси з арештом. В міжнародних правових документах, зазначається, що попереднє ув'язнення не може містити кари в собі, отже за своєю суттю ці засоби примусу різні.

КВК України не відносить СІЗО до органів чи установ виконання покарання, та слід лише зазначити, що законодавець фактично передбачив варіант, коли слідчі ізолятори виконують функції установ виконання покарань. Стаття 18 КВК України встановлює, що слідчі ізолятори виконують функції виправних колоній стосовно засуджених, які залишені для роботи з

господарського обслуговування. Треба відзначити ряд спільних рис, що притаманні виконанню покарання стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування в СІЗО, та засуджених до арешту. Ця схожість проявляється в тому, що як для відбуття арешту, так і для відбуття позбавлення волі передбачені спеціальні заклади, пристосовані для відбуття саме конкретного виду покарання, та з певних причин ці засуджені залишаються відбувати покарання в слідчому ізоляторі.

Закон встановлює, що основною функцією СІЗО є саме утримання осіб щодо яких застосовано запобіжний захід у виді взяття під варту, ст. 148 КПК України розкриває мету встановлення запобіжного заходу – запобігти спробам ухилення від дізнання, слідства або суду, перешкодити встановленню істини у кримінальній справі або продовжити злочинну діяльність, а також забезпечення виконання процесуальних рішень. У свою чергу метою покарання є кара, виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Отже основною функцією слідчих ізоляторів є утримання осіб до яких застосовано запобіжний захід у виді взяття під варту, і провину яких ще не доведено, у свою чергу установи виконання покарань, застосовують заходи примусу від імені держави за вироком суду до особи, що вже визнана винною у вчиненні злочину. Таким чином, цілі, що стоять перед слідчими ізоляторами та установами виконання покарань є різними, і лише частково пересікаються в питання спеціальної превенції.

Можливий висновок, про те, що нав'язування слідчим ізолятором, додаткових, не властивих їм функцій виконання кримінального покарання у виді арешту не узгоджується з їх основним призначенням.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Перебування в місцях позбавлення волі, які давно вже називаються “університетами злочинності”, сприяє встановленню зв’язків між асоціально налаштованими засудженими, взаємній криміналізації, формуванню злочинних груп і тюремної субкультури. Саме тому важливим напрямом боротьби держави зі злочинністю є запобігання злочинам, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі.

У нашій державі правоохоронні органи застосовують заходи, що спрямовані на удосконалення процесу виконання покарань, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів. Але, незважаючи на це, рівень злочинності серед засуджених у місцях позбавлення волі все ще залишається високим. Так, у 2008 році питома вага таких злочинів становила 12,8 %.

Отже, виділяють три рівні запобігання злочинності в місцях позбавлення волі:

- загальносоціальний, що включає в себе заходи, спрямовані на вирішення гострих соціальних проблем в країні, які в більш деформованому вигляді проявляються в місцях позбавлення волі.

- спеціально-кримінологічний, до якого входять заходи зменшення практичних можливостей вчинення злочинів, протидія кримінальній субкультурі, залучення громадськості до запобіжної роботи тощо.

- індивідуальна кримінологічна профілактика, яка включає формування у засуджених позитивних настанов, індивідуально-корегуючу роботу, перешкоджання кримінальним субкультур ним традиціям.

Невід’ємною складовою організації запобігання злочинності засуджених в місцях позбавлення волі є її прогнозування, що передбачає прогнозування можливої поведінки засуджених на підставі ставлення засудженого до праці, дотримання режиму, його колишні зв’язки та середовище, соціальні та індивідуальні риси

особистості засудженого.

Запобігання та усунення потребують також фактори зростання злочинності в місцях позбавлення волі, а саме: зростання серед засуджених частки осіб молодого віку, яким притаманні низький рівень самоконтролю, сугестивність, захоплення елементами кримінальної субкультури; зростання частки засуджених, які мають відхилення в психіці та наркозалежних; поширеність незаконних відносин засуджених та їх близьких зі співробітниками кримінально виконавчої системи; збільшення навантаження правоохоронних органів та недостатність їх ресурсного забезпечення; недостатність професійної та психологічної підготовки співробітників установ виконання покарань у сучасних умовах розвитку пенітенціарної системи.

Вищенаведене демонструє, що для більш ефективного запобігання злочинності в місцях позбавлення волі необхідно розробити реальні механізми, закріплені на законодавчому рівні, щодо реалізації функцій держави по запобіганню злочинів. Також доцільно створити відповідну інформаційну базу для заняття діяльністю по запобіганню вчиненню злочинів з метою виявлення, дослідження і аналізу детермінант злочинності в установах виконання покарань та їх нейтралізації.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Шостко О.Ю

*Павлюк П., 9 ф-т, 5 курс, 2 гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого,*

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИЧНІ БЕСІДИ ЩОДО ОСІБ ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ

Загальновідомо, що засуджена особа попадаючи у місце відбування покарання, одночасно попадає у соціально заражене середовище, де існують свої «тюремні традиції» та «звичай». Обмеження реалізації своїх інтересів як особистості, тривале знаходження у закритому соціумі можуть призвести до незворотних змін у психіці, поведінці засуджених. Не секрет, що у багатьох випадках особа, звільняючись з місць відбування покарання не обирає антисуспільний спосіб життя, має схильність до скоєння правопорушень, що характеризуються формуванням умислу і мотиву на вчинення правопорушень. Це проявляється в її аморальних учинках, дисциплінарних, адміністративних та інших правопорушеннях.

Для попередження антисуспільної поведінки, з боку таких осіб, правоохоронними органами, в межах їх повноважень, мають проводитися кримінологічні дослідження. Їх метою є виявлення ознак готування злочинів, вивчення причин і умов учинення правопорушень, свідомого або несвідомого створення умов, які сприяють учиненню правопорушень, прогнозування впливу тих чи інших обставин на стан правопорядку в майбутньому та обґрунтування необхідності і спрямованості профілактичних заходів. Правоохоронні органи мають здійснювати такі дослідження шляхом постійного вивчення стану злочинності, способу життя осіб які звільнилися з місць відбування покарання, матеріалів установ виконання покарання, узагальнення слідчої та практики кримінально-виконавчої інспекції.

У разі отримання достатніх відомостей про наявність причин і умов, що можуть сприяти вчиненню правопорушень, на підставі відповідних рішень працівниками правоохоронних органів мають проводитись профілактичні бесіди та профілактичні перевірки. До

участі в них можна залучати фахівців у галузі психології, а в разі необхідності – представників громадських організацій. Під час таких бесід потрібно з'ясувати мотиви, та причини які вплинули на вибір такої поведінки . Під час таких бесід потрібно надавати правову допомогу у роз'ясненні законодавства, пояснювати норми адекватної поведінки, переконувати щодо неприпустимості протиправних дій. У разі неефективності профілактичної бесіди слід виносити офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки.

Таким чином кримінологічне дослідження є обов'язковим елементом у визначенні кола осіб які потребують профілактичної роботи з ними. Воно дозволить розмежувати осіб які невідкладно потребують втручання у вибір ними їхньої поведінки та осіб які далекі до межі недозволеного. А це є важливим для результативного попередження злочинності такими особами.

Відповідно до вище наведеного вважаю, що ефективна профілактична робота з особами які звільнились з установ відбування покарань, є ключовим у попередженні злочинності окремої особи. А поставлена належним чином робота із засудженими – передумова успіху у виборі особою законослухняної, адекватної поведінки.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Валуїська М.Ю.

*Лесь І., 5 курс, група ППТ-06-1,
Навчально - науковий інститут психології,
менеджменту, соціальних та інформаційних
технологій Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ

Збільшення рівня злочинності та інших правопорушень, викликаних політично – економічною кризою в державі висунули на передній план проблему вивчення природи деформації правової свідомості осіб, що відбували покарання у місцях позбавлення волі та необхідності організації роботи з подолання її форм і видів.

Незважаючи на те, що вітчизняні вчені – юристи - більше

століття намагаються пояснити природу деформації правової свідомості, відсутність єдиного підходу та деякі інші обставини не дозволили їм не тільки сформулювати вчення про це негативне явище, але й дати чітке й правильне його поняття. Основна причина цього - розгляд деформації правової свідомості у відриві від позитивного його стану, без урахування меж останнього. Деформована та позитивна правосвідомість - це два полюси одного соціального явища, яким є права свідомість. І тільки в сукупності вони можуть правильно характеризувати загальний стан правосвідомості українського суспільства на нинішньому етапі розвитку держави.

Деформація правової свідомості - це негативне соціально-правове явище, при якому у носіїв правосвідомості є певні погляди, ідеї, уявлення, які перекручено відбивають правову дійсність і виражають негативне відношення до права, правосуддя та законності. Особливо поширене це явище у осіб, що відбували покарання. Деформація характеризується низкою ознак, що відрізняють її від позитивного стану правосвідомості, від випадків його повної відсутності, а також від деформацій політичної та моральної свідомості та інших суміжних соціальних явищ. Як складне соціальне явище, деформація правової свідомості вимагає не тільки юридичного вивчення, але й філософського, психологічного й соціального обґрунтування. Пояснюється це тим, що вона характеризує негативний стан правової свідомості як форми суспільної свідомості, що виступає одним з основних понять гуманітарної науки. Будучи предметом вивчення декількох наук, вона вимагає застосування при цьому адекватних методів дослідження. Поряд з методами матеріалістичної діалектики її дослідження необхідно здійснювати на основі використання загальнонаукових, а також спеціальних методів правових, філософських, психологічних і соціологічних наук. Найважливішими серед них є аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння та спостереження, а також соціометрія та тестування, анкетування та інтерв'ювання та деякі інші.

Деформація правової свідомості, як будь-якого соціального явища, має свій генезис, зміст, форми та види прояву. Найпоширенішими її формами виступають правовий інфантилізм, правовий нігілізм (часто є передумовою для скоєння особою злочину), правовий фетишизм і правовий ідеалізм. Відрізняються вони один від

одного за глибиною неадекватного осмислення правових поглядів, ідей, а також за ступенем поширеності в суспільній, груповій та індивідуальній правосвідомості.

Найчастіше деформація правової свідомості детермінована й причинно зумовлена негативними процесами соціального розвитку країни. Маючи глибокі історичні коріння, різні форми й види її прояву на даний момент вони є результатом негативного впливу факторів економічного, політичного, правового, ідеологічного, етичного, організаційного й іншого характеру.

На процес деформації індивідуальної правосвідомості, окрім соціальних факторів, активно впливають особисті характеристики індивіда, мікросередовища найближчого оточення та недоліки виховної роботи. Щоб запобігти масовій деформації свідомості громадян необхідно здійснювати вплив на формування позитивної правосвідомості у населення, особливо молоді на основі соціально-нормативного виховання та на основі застосування загальних і спеціальних заходів при зіткненні з деформованою правосвідомістю. Необхідно проводити соціальну та роз'яснювальну роботу серед осіб, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі, щоб впливати на їх правову свідомість у позитивному напрямі. Явище правової деформації потребує подальшого свого дослідження.

Науковий керівник: к.ю.н. Передерій О.С.

Яременко В., 9 ф-т, 5 курс, 1 гр.
*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ЯК МЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

За неофіційними даними кількість злочинів, вчинених особами, які раніше вже учинили злочини, збільшилася за останні 20 років більше як у 2,8 рази. Інтенсивне зростання рецидивної злочинності відмічалось у 1974, 1978–1983, 1987, 1989 роках, значно зменшився її рівень у 1977 і 1988 роках. У 1989–2009 роках кількість рецидивних злочинів зростала не так інтенсивно, як загальний рівень зареєстрованої злочинності. У зв'язку з цим їх частка у зареєстрованих злочинах у 1988–2003 роках коливалась у межах 18–21 %. Станом на сьогоднішній день питома вага рецидиву до числа розслідуваних кримінальних справ складає у середньому близько 19 %.

Наведені дані вказують на негаразди у роботі пенітенціарної системи України. Таким чином захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених як мета діяльності кримінально – виконавчої системи не реалізується належним чином на практиці. Науковці у своїх працях неодноразово наголошували на даній проблемі. Зокрема, Ю.В. Баранов доводить, що кримінально – виконавча система й відповідне законодавство можуть функціонувати лише в рамках руху до мети повної і безповоротної ресоціалізації засуджених, а ефективність їх буде вимірюватися лише показниками кількісних і якісних характеристик даної сфери.

Реалізувати дане завдання за умов відсутності реальної та ефективної системи ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі не можливо, що є очевидним як для співробітників пенітенціарної системи, так і для вчених. Їх спільна позиція знаходить своє вираження у тезі, яку я повністю підтримую, а саме: процес ресоціалізації повинен починатися ще в УВП, але більшою мірою відбувається після звільнення. Дана теза закріплена на міжнародному рівні. У п. 80 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями

зазначено: «з самого початку відбування терміну покарання слід думати про майбутнє, яке чекає в'язня після його звільнення. Тому треба допомагати йому зміцнювати і підтримувати зв'язки з особами та установами, що знаходяться за стінами закладу, які здатні захистити інтереси його сім'ї і сприяти включенню його в життя суспільства після звільнення». Аналіз причин, умов та факторів негативного проходження процесу ресоціалізації дозволяє виявити як загальносоціальні негаразди (політична, економічна нестабільність, безробіття і т.ін.) так і проблеми в самій пенітенціарній системі. До них слід віднести:

1) нестача кваліфікованих працівників, зокрема психологів, на плечі котрих значною мірою лягає завдання з ресоціалізації;

2) низька поінформованість засуджених про суспільні інститути (на кшталт Центрів соціальної реабілітації), спричинена недостатнім рівнем діяльності працівників УВП у даному напрямку;

3) відсутність співпраці між Державним департаментом України з питань виконання покарань (ДДУВПВ) та центрів соціальної реабілітації;

Для покращення ситуації вважаю за доцільне здійснити такі заходи:

1) створити при обласних управліннях ДДУВПВ служби, які б відповідали за ресоціалізацію осіб, звільнених з місць позбавлення волі, які б також виконували координаційні функції у зв'язках з органами МВС, центрами реабілітації та іншими суб'єктами, які беруть участь у ресоціалізації особи;

2) розробити програми підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі з використанням закордонного досвіду;

3) розробити план поширеного впровадження принципу гласності в роботі пенітенціарної системи.

Таким чином поставлене завдання створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених потребує напруженої роботи по вдосконаленню всієї пенітенціарної системи.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Валуйська М.Ю.

ЧИ МОЖЛИВА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ?

Розпочинаючи дослідження проблеми ресоціалізації, необхідно мати на увазі кілька особливостей даного явища для того, щоб врахувати їх для правильного, з точки зору методології, підходу.

Перш за все необхідно відзначити, що явище ресоціалізації відноситься до області педагогіки, психології, а також пенітенціарної науки. Тому, в рамках даної роботи не обговорюватиметься можливість ресоціалізації з точки зору цих наук, адже, як вказують вітчизняні науковці, ресоціалізація однозначно не вписується в предмет кримінально-виконавчого права. Можна лише відзначити те, що можливість ресоціалізації засуджених є далеко неоднозначною і, на мою думку, малоімовірною, якщо розглядати це явище як певні позитивні зміни засудженого у результаті діяльності органів і установ виконання покарань.

Однак, у даній роботі ставиться питання про можливість ресоціалізації з точки зору кримінально-виконавчого права як сукупності правових норм. Саме тому використовується формально-юридичний метод як один із основних у юридичній науці.

Ще однією особливістю ресоціалізації, на мою думку, слід вважати двозначність формулювання її поняття у КВК України. А саме, у даному законі в якості поняття ресоціалізації використовуються такі конструкції: «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства», а також «повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві». Під ними можна розуміти як певний процес, так і результат-наслідок даного процесу. Відзначимо, що аргументи, які будуть приведені нижче, для обґрунтування моєї точки зору однаковою мірою стосуватимуться як процесу так і результату.

Отже, на моє переконання, виходячи із диспозиції ч.2 ст.6 КВК України ресоціалізація у більшості випадків апіорі не є досяжною. Такий умовивід можна зробити проаналізувавши зміст слова

«відновлення» у контексті даної норми. У тлумачному словнику української мови «відновлення» розуміють як набуття попереднього вигляду, стану, а також як надання попереднього вигляду чому-небудь пошкодженому, зіпсованому, зруйнованому, встановлення того, що було ліквідовано. Таким чином, коли ми говоримо про відновлення засудженого у соціальному статусі повноправного члена суспільства ми повинні виходити з того, що він до засудження вже перебував у такому стані. Однак, чи всі особи, яких за вироком суду було визнано винними у вчиненні злочину були до цього у статусі повноправного члена суспільства? Напевно, щодо більшості засуджених дати ствердну відповідь на це запитання не вдасться, адже ні для кого не секрет, що велика їх кількість із самого дитинства починають вести антисоціальний спосіб життя. Та й яким чином виміряти таку «повноправність»? Виходячи із складності вироблення відповідного критерію, говорити про людину як таку, що ресоціалізована, можна буде з великою мірою умовності. Разом з тим, і така умовність ніяким чином не зможе дати підстави для обґрунтування можливості відновлення у вказаному стані особи, яка в ньому не перебувала, так як це протирічило б законам формальної логіки.

Крім цього, ресоціалізація визначається як повернення засудженого до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя у суспільстві. Таке визначення також не можна визнати логічним з тих самих позицій, що були описані вище. Тому було б більш раціональним говорити про залучення до такого життя. Слід також виразити певний сумнів щодо доцільності застосування такої характеристики життя як самостійність. Незрозуміло, чим керувався законодавець говорячи про самостійне життя як про певне благо.

В якості висновку можна стверджувати, що норма закріплена у ч.2 ст.6 КВК України через свою недосконалість потребує доопрацювання або і взагалі виключення, що потребує подальшого обґрунтування на рівні доктрини.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Степанюк А.Х.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ТА ОСІБ ЗВІЛЬНЕНИХ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Ресоціалізація є складною соціально-правовою категорією, яка охоплює низку явищ правового, соціального, психологічного характеру. Вона являє собою різні сторони оновлення соціальних зв'язків як в установах виконання покарання, так і після звільнення з місць позбавлення волі, коли особа проходить соціальну адаптацію, вирішує житлову проблему, працевлаштовується і потребує медичної та психологічної допомоги, фінансової та державної підтримки.

Ресоціалізація, як соціально – правова категорія, поділяється на два види: пенітенціарну та постпенітенціарну .

Пенітенціарна ресоціалізація – це процес відновлення соціального статусу особистості, який перебуває під впливом застосування до засудженого комплексу правових , організаційних, педагогічних, психологічних, виховних та інших заходів впливу під час виконання покарання.

Постпенітенціарна ресоціалізація включає комплекс заходів із відновлення зв'язків колишнього засудженого та його соціальну адаптацію на волі.

Ресоціалізацію особи доцільно здійснювати шляхом реалізації її змістового, організаційно-методичного і психологічного аспектів. Змістовий аспект передбачає процес ресоціалізації з метою забезпечення її саморозвитку і самоудосконалення. Організаційно-методичний аспект забезпечує формування соціально орієнтованого мислення вчорашніх засуджених і вироблення у них законослухняної поведінки. Психологічний аспект полягає у досягненні особистістю усвідомлення своєї провини і каяття.

Ресоціалізація, як соціально-правова категорія включає в себе наступні етапи:

- 1) ресоціалізація в місцях позбавлення волі;
- 2) ресоціалізація під час підготовки засудженого до звільнення з установи виконання покарання;

- 3) ресоціалізація після звільнення з пенітенціарних установ;
- 4) ресоціалізація осіб з психічними аномаліями, інвалідів I та II груп, хворих на туберкульоз;
- 5) ресоціалізація неповнолітніх, звільнених від відбування покарання.

Основними засобами виправлення засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив.

Засоби виправлення засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого злочину та поведінки засудженого під час відбування покарання.

Європейські тюремні правила визначають, що головними передумовами успішної ресоціалізації особи є готовність і добра воля самих засуджених та налагодження зв'язків між установами виконання покарань та вільним суспільством.

Досягнення ресоціалізації є можливим у тому випадку, коли у засудженого після звільнення вирішені усі проблеми як соціального, так і побутового плану. Виходячи з цього, говорити про остаточну ресоціалізацію засудженого безпосередньо під час відбування покарання неможливо, у цей період можна лише зробити певні кроки для забезпечення її досягнення після звільнення.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Колодяжний М.Г.

*Левішев Я., 4 ф-т, 1 курс, 6 гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ЩОДО УМОВ ТРИМАННЯ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Класична концепція справедливості розглядається як поняття належного, що містить у собі вимогу відповідності діяння та воздаяння, зокрема, в кримінальній моделі — злочину й покарання. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, яке має на меті не тільки кару, а і його виправлення, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами. Отже, цілями покарання засуджених є такі: 1) кара; 2) виправлення; 3) запобігання вчиненню нових злочинів як таких. Діючи у системі, кара й виправлення мають на меті здійснення ресоціалізації особи, що вчинила злочин. Ресоціалізація — це повторна соціалізація, що здійснюється внаслідок виправлення засудженого, застосування до нього примусу у виді кари; характеризується свідомою зміною поглядів засудженого на мету, норми, цінності життя. Для того, щоб така повторна соціалізація відбулася, засудженому необхідно мати можливість для реалізації того мінімуму прав, що мають всі члени суспільства для формування загальноновизнаних поглядів на світ, мету, цінності, норми життя. Таким мінімумом є, зокрема, наступні невідчужувані права: право на вільний, всебічний розвиток своєї особистості, право на освіту, літературну, художню, наукову, технічну творчість тощо. Проаналізуємо це у випадку, якщо покаранням є позбавлення волі: державою юридично обмежується право особи на свободу, проте вона об'єктивно має всі інші права, якими, у зв'язку з позбавленням волі, не має можливості користуватися. Такими правами, зокрема, є мінімальні права, можливість реалізації яких засудженими держава повинна забезпечувати. Якщо держава не забезпечує використання цих прав засудженими, то засуджені об'єктивно не мають можливості для розвитку своєї особистості, а це в свою чергу унеможлиблює (або

значно обмежує) здійснення виправлення. Важливою умовою ресоціалізації, поряд із виправленням, є кара, яка забезпечує концентрацію особи на процесі виправлення (в умовах обмеження волі, наприклад). Поряд із можливістю (неможливістю) користування особистими правами слід відокремити такі умови: соціальні, фізичні. Соціальні умови повинні відповідати такій важливій ознаці покарання як процесу, що не має на меті приниження людської гідності, завдання фізичних страждань. Така умова реалізується шляхом соціального (людського) ставлення до засуджених. Фізичні умови також повинні відповідати цим ознакам, зокрема, такі фізичні показники як температура, вологість повітря тощо. Держава повинна забезпечувати можливість користування правом на медичну допомогу, яке є невід'ємним для реалізації людиною права на життя. Така думка підтверджується рішеннями Європейського суду з прав людини, зокрема, у таких справах: “Яковенко проти України”, “Кучерюк проти України”, “Ілашку та інші проти Молдови та Росії” тощо.

Неможливість здійснення ресоціалізації без забезпечення відповідних для цього умов можна довести антропологічним підходом. Спираючись на висновки про природу людини, процеси усвідомлення нею вини, самокритику, зазначені умови різного характеру зумовлюють можливість подвійного вияву її ставлення до умов тримання: або людина визнає такі умови, ставлення до неї як наслідок скоєних нею дій та винить в цьому себе, або визнає ці умови, ставлення такими, що є агуманними, несправедливими щодо неї. У другому випадку процес ресоціалізації є, скоріше, процесом десоціалізації — відторгнення від суспільства, нехтування всім, що ним визнається, формування агуманності. Саме це є найбільшою небезпекою для держави, оскільки процес ресоціалізації в такому разі сприяє загостренню протиправної поведінки засудженого. Саме це повинна враховувати держава при визначенні соціальної політики у відповідній сфері.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Карасюк В.В.

*Гончаренко М., ШКОП, 5 курс, 11гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ

Минуло майже двадцять років, відколи в Україні було започатковано реформи державного, суспільного та економічного устрою. Незважаючи на це, процеси демократизації політичного і економічного життя країни супроводжуються загостренням суспільних відносин, породжують нові соціальні явища, які не тільки негативно впливають на життя людей, але й стають базою для вчинення злочинів.

Криміналізація суспільних відносин в умовах змін моральних цінностей, різкого зниження духовного потенціалу людей, цинічного беззаконня, невисокого рівня розкритих злочинів, катастрофічного нехтування людським життям призвели до того, що поведінка владних інститутів і громадян відбувається на грані порушення права і моралі. Головну роль в поведінці набувають не правові засади, а сила влади, грошей, таємні домовленості, утиск засобів масової інформації. Надзвичайно низький поріг відповідальності за вчинені злочини породжує у суспільстві впевненість, щодо можливості вчинити злочин повторно. На масовому рівні уже позначається перетворення злочинної поведінки на повсякденну норму спілкування.

Реалізація загальносоціальних засобів попередження злочинності, які направлені на подолання спаду економіки, підтримку державою тих галузей, які можуть бути основою відтворення зайнятості населення, можуть зменшити так звану «вимушену» злочинність, мотивація якої пов'язана із задоволенням елементарних життєвих потреб, сприяти зниженню побутової злочинності.

Для подолання злочинності сучасна влада зосереджується в основному на посиленні кримінально-правової складової протидії злочинності. Вважаємо, проблема злочинності пов'язана із проблемою влади. Проблема влади, у свою чергу, полягає не тільки у прийнятті законів, а більшою мірою у неналежному їх виконанні урядом, а їх

тільки за останні роки було немало. Саме уряд, попри проголошені наміри зосередити фінансові, організаційно-правові та інтелектуальні ресурси у напрямку протидії злочинності, насправді обмежувався лише прийняттям непідкріплених рішень. Більше того, уряд час від часу хаотично повертається до тих чи інших прийнятих ним рішень і, не маючи науково обґрунтованої стратегії їх реалізації, приймає нові.

Проте важливішим виглядає те, що влада так і не спромоглася виробити ефективну кримінальну політику. На жаль, сучасна кримінальна політика виглядає непослідовною, суперечливою, нещирою, а нерідко відверто слабою. З одного боку, проголошується пріоритет захисту особи та її невід'ємних прав і свобод, оголошується низка заходів щодо протидії злочинності, а з іншого - організована злочинність ще ніколи не відчувала себе настільки вільно, зухвало нехтуючи законом та експлуатуючи широкі верстви населення.

Єдиний шлях забезпечення громадського порядку в суспільстві – це баланс інтересів людини, суспільства і держави. Якщо надійному захисту будуть підлягати конституційні засади держави, економіка, обороноздатність, територіальна цілісність і система управління, то в такому суспільстві злочинність буде поставлена в жорсткі рамки.

Людство придумало 35 мільйонів законів, намагаючись утілити в життя всього десять біблейських заповідей. І незважаючи на це, ми досі й все з більшим занепокоєнням повертаємось до цієї проблеми. Але я сподіваюсь, що цей світ – світ 21 століття – буде благополучним і для України, і для всього людства.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пивоваров В.В.

*Шеховцова Е., старший лаборант
Інститут проблем ендокринної патології ім.
В.Я.Данилевського АМН України*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЮ ПОШИРЕННЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Якщо звернутися до різних статистичних даних, то можна ясно побачити, що майже всі вони свідчать про неухильний ріст українців, хворих на туберкульоз. Туберкульоз – це інфекційна хвороба, що викликається мікобактеріями туберкульозу, протікає з періодичними загостреннями, рецидивами та ремісіями, вражає переважно найбільш вразливі, соціально дезадаптовані групи населення (біженці, мігранти, особи, які перебувають в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, страждають на алкогольну залежність тощо), спричиняє високу тимчасову та стійку втрату працездатності, вимагає тривалого комплексного лікування та реабілітації хворих.

Слід підкреслити, що найбільше занепокоєння викликає саме ситуація з поширенням туберкульозу в місцях позбавлення волі. Туберкульоз в таких установах має виражену тенденцію до гостропротікаючого перебігу аж до так званих галопуючих його форм з несприятливим прогнозом. Поширюваність даного захворювання в пенітенціарних установах в середньому в 30 разів перевищує аналогічні показники серед всього населення України.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 23.04.1999 р. за № 667: “Про комплексні заходи боротьби з туберкульозом” Міністерству внутрішніх справ та Міністерству юстиції було доручено “розробити та здійснити невідкладні заходи щодо профілактики, виявлення та лікування туберкульозу в місцях позбавлення волі”. В Указі Президента України від 11.05. 2000 року, № 679/2000 зазначалося: “Міністерству внутрішніх справ України, Державному департаменту України з питань виконання покарань разом з Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством фінансів України: забезпечити проведення профілактичних оглядів на туберкульоз громадян, які поступають у приймальники-розподільники, утримуються у слідчих ізоляторах та виправно-трудовах установах, осіб, яких звільнено з

місць позбавлення волі при їх реєстрації за умов проживання, а також іноземців і членів їх сімей, що звертаються з клопотанням про надання дозволу на тимчасове проживання та про набуття громадянства України; забезпечити лікування хворих на туберкульоз, які утримуються в установах кримінально-виконавчої системи, та своєчасне фінансування цих заходів”.

Згідно статті 17 Закону України “Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз”, хворі на туберкульоз, виявлені в слідчих ізоляторах, отримують лікувально-профілактичну допомогу в медичних частинах слідчих ізоляторів. Хворі на туберкульоз, виявлені у виправно-трудовах установах, забезпечуються лікувально-профілактичною допомогою у спеціалізованих протитуберкульозних закладах кримінально-виконавчої системи. Порядок виявлення, лікування таких хворих та здійснення профілактичних заходів встановлюється центральним органом виконавчої влади з питань виконання покарань за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров’я. У разі звільнення хворого на активну форму туберкульозу установа кримінально-виконавчої системи повідомляє про це орган охорони здоров’я за обраним звільненим місцем проживання. Після прибуття до обраного місця проживання зазначені особи зобов’язані з’явитися до відповідного протитуберкульозного закладу для продовження лікування та медичного (диспансерного) нагляду.

Слід підкреслити, що особливої уваги при звільненні з місць позбавлення волі потребують саме хворі на туберкульоз, і найбільшої ті, хто втратив соціальні зв’язки на волі.

З огляду на це, удосконалення правового регулювання протидії поширенню туберкульозу в установах виконання покарань має стати пріоритетним аспектом загальної протидії поширенню туберкульозу в Україні.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Дашковська О. Р.

*Аскерова Е., 4 ф-т, 5 курс, 12 гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОБЛЕМИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

В сучасній українській державі невпинно зростає злочинність, котра є особливо поширеною серед неповнолітніх. З кожним роком вона стає все більш жорстокою. Цьому сприяють відносини в родині, коло спілкування, економічна нестабільність в державі, низький рівень життя населення, алкоголізація, нерівне матеріальне становище сімей, прагнення «легких грошей».

Ресоціалізація є складним довготривалим процесом, в основу якого покладений комплекс психологічних, економічних, медичних, юридичних та організаційних заходів, направлених на формування у засудженого готовності для входження в звичайні умови життя суспільства після звільнення з ув'язнення. Особливої уваги заслуговують проблеми ресоціалізації неповнолітніх.

Саме ресоціалізація неповнолітньої особи, звільненої з місць позбавлення волі покликана забезпечити відновлення і розвиток її соціально корисних зв'язків і відносин з суспільством, розвиток цілісної особистості, здатної до об'єктивного ставлення як до оточуючого світу, так і до самої себе, світоглядного вибору орієнтованого на загальнолюдські цінності.

Питання ресоціалізації в нашій державі регулюється перш за все Кримінально-виконавчим кодексом, а також такими нормативно-правовими актами: ЗУ «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», Наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту спільно з Державним департаментом виконання покарань «Про затвердження порядку взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і установ виконання покарань у проведенні соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю, які відбувають покарання в цих установах і звільняються з них», указом Президента України «Про затвердження Комплексних заходів щодо профілактики бездоглядності та правопорушень серед дітей, їх соціальної

реабілітації в суспільстві», Наказом МВС України та Державного департаменту виконання покарань «Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» та ін.

Не дивлячись на те, що в нашій державі існує достатня нормативна база по вирішенню даної проблеми, проте вона не реалізується належним чином, адже більшість суб'єктів, котрі безпосередньо займаються ресоціалізацією неповнолітніх, є байдужими до її результату. Також не вистачає коштів на реалізацію державних програм, на кваліфіковані кадри та не налагоджено чіткого механізму провадження їх в життя. Суттєвим є, як правило, повернення звільненого до середовища, в якому він перебував до вчинення злочину, що знову ж таки, є несприятливим та губним.

Програма ресоціалізації неповнолітніх, звільнених з місць позбавлення волі, полягає більш не у викоріненні негативних рис засудженого, перевихованні, а у формуванні в нього позитивних рис шляхом самовдосконалення, самовиховання. Тому процес ресоціалізації неповнолітнього повинен підтримувати його самоповагу і самодостатність, формуючи при цьому риси, котрі б допомагали йому бути повноцінним членом суспільства. Ефективною вона буде лише при врахуванні індивідуальних якостей, психологічних особливостей неповнолітніх злочинців, котрі є необхідними для повноцінного існування в суспільстві.

Науковий керівник: к.ю.н. доц. Оболенцев В.Ф.

Воднік К., 10 ф-т, 5 курс, 2 гр.
*Національна юридична академія України ім.
Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ У ВИГЛЯДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

За роки незалежності України в державі було запроваджено відповідну систему комплексних профілактичних програмних заходів, спрямованих на запобігання причин і умов учинення правопорушень, на ресоціалізацію осіб, які відбували покарання. Проте невирішеність окремих проблем у даній сфері, зокрема проблем соціальної адаптації звільнених осіб, сприяє виникненню ряду негативних соціальних явищ, в тому числі збільшенню частки рецидивної злочинності.

Соціальна адаптація – комплекс правових, економічних, організаційних, соціально-психологічних та інших заходів, які здійснюються щодо звільнених осіб, з метою пристосування до умов соціального середовища, захисту їх прав і законних інтересів. Даний комплекс передбачає подальший розвиток нормативно-правової та методичної бази, спрямованої на підвищення ефективності соціального супроводу та соціального патронажу таких осіб, зокрема визначення основних завдань учасників процесу соціальної адаптації та органу, що буде його координувати; вдосконалення моделі соціальної адаптації таких осіб; розробку методичних рекомендацій для персоналу кримінально-виконавчої служби щодо організації роботи, спрямованої на забезпечення соціальної адаптації осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, з метою підготовки їх до звільнення.

Загальноосвітнє і професійно-технічне навчання засуджених осіб та їх залучення до суспільно корисної діяльності з урахуванням потреб ринку праці, працевлаштування звільнених осіб сприятиме їх соціальній адаптації, пристосуванню до умов соціального середовища.

Звільнені особи, що хворі на туберкульоз, ВІЛ/СНІД та інші суспільно небезпечні хвороби, ті, що мають алкогольну та наркотичну залежність повинні бути забезпечені медичним обслуговуванням у

закладах охорони здоров'я, зокрема, за направленням центрів соціальної адаптації та інших установ, що надають їм соціальні послуги.

Серед осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, необхідно проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо їх прав і гарантій, діяльності центрів соціальної адаптації та інших установ, що надають соціальні послуги звільненим особам, спостережних комісій і прикладів виправлення окремих осіб. Сприятиме цьому розміщення у засобах масової інформації тематичних матеріалів щодо даного аспекту зазначеної проблеми.

Оптимізації мережі центрів соціальної адаптації звільнених осіб, спеціальних гуртожитків, спеціальних будинків-інтернатів, відділень при інтернатних установах і центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з урахуванням фінансових можливостей місцевих бюджетів та регіональних потреб забезпечить вирішення зазначеної проблеми.

Потребує вивчення та подальшого застосування досвід громадських, релігійних і благодійних організацій у провадженні діяльності, спрямованої на розв'язання проблем звільнених осіб, а також координація зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з даними організаціями у вирішенні питань соціальної адаптації звільнених осіб. Активізація інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадськості, спрямованої на висвітлення кращих досягнень засуджених осіб, зокрема у праці, творчості та навчанні, а також творчих, мистецьких і культурних заходів, що проводяться в установах виконання покарань, сприятиме соціальній адаптації звільнених осіб.

Науковий керівник: к. ю. н., доц. Шостко О.Ю.

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУЛИ ПОКАРАННЯ : ПОНЯТТЯ ТА НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 1 Конституції України проголошує, що Україна є соціальною державою, що полягає у покладенні на неї завдання здійснення допомоги громадянам, які не спроможні нести відповідальність за свій добробут, що трапилося внаслідок об'єктивних обставин. Соціальна політика держави є функцією державної відповідальності за використання громадських ресурсів, за регулювання приватної діяльності, за підтримку індивідуальної та колективної поведінки, з метою максималізації соціальної вигоди та умов життя населення. Особливого значення соціальна політика набуває тоді, коли йдеться про певні соціальні групи, представники яких не мають жодної можливості для задоволення своїх потреб, які фактично виключені з кола нормальних соціальних відносин. Соціальне виключення можна розглядати як стан людини, яка страждає від таких проблем, як безробіття, низький професійний рівень, низькі доходи, погані умови проживання, сімейні проблеми, погане здоров'я та висока ймовірність скоєння злочину. Проблема ресоціалізації засуджених осіб та осіб, що відбули покарання фактично асоціювалася завжди не з напрямком соціальної політики держави, а як запобігання поширення рецидивної злочинності. Разом із тим, перед особами, що звільнились із місць позбавлення волі, постає питання поновлення втраченої або ослабленої після звільнення соціальної адаптації як стану пристосованості до навколишнього середовища. Пильну увагу в соціальній адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, необхідно приділяти у перші 3 – 4 місяці після звільнення і важлива роль у цьому процесі належить безпосередньому оточенню та середовищу. Якщо звільнена особа потрапляє у доброзичливе середовище – має сім'ю, забезпечується роботою, якщо їй надається достатня допомога по охороні здоров'я, то вона швидко і позитивно адаптується до життя на волі. І навпаки, якщо особа не може працевлаштуватися, не має належного рівня

охорони здоров'я, не має житла, прописки, спеціальності, відтак потрапляє в асоціальне оточення, то його перебування в ньому ускладнює процес адаптації і призводить до рецидивної злочинності. Таким чином, серед пріоритетних напрямків соціальної політики держави щодо ресоціалізації осіб, що відбули покарання, можна виділити наступні : 1. Втілення соціальних програм по соціальній адаптації особи, пов'язаної із встановленням нормальних зв'язків і стосунків особи з соціумом. Сюди можна віднести культурно – освітні програми по наданню професійної підготовки та спеціалізації для осіб, що відбули покарання та виявили бажання у здобутті освіти; проведення лікувально-оздоровчих заходів для осіб, що потребують надання медичної допомоги у зв'язку із погіршеним внаслідок набутих в установах відбування покарання хвороб здоров'ям тощо 2. Втілення програм по психологічній адаптації осіб для засвоєння особою, яка звільнилася з місць позбавлення волі, стандартів та правил поведінки, соціальних норм, існуючих в суспільстві і втрачених під час перебування в ізоляції 3. Втілення програм по трудовій адаптації, пов'язаних із працевлаштуванням, підготовкою та фаховою перепідготовкою звільненого, входженням у трудовий колектив, матеріальними та моральними стимулами до праці, ставленням до нього трудового колективу. 4. Втілення законодавчих проєктів, наприклад, розробка і прийняття Закону України «Про напрямки соціальної політики держави в сфері соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі», програм з соціальної адаптації таких осіб тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Головкін Б.М.

РЕСОЦИАЛИЗАЦИЯ ОСУЖДЕННЫХ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

В каждой стране проблема предупреждения преступности важна, независимо от системы и мер предупреждения, от различий в законодательстве конкретных стран.

В последние два десятилетия в зарубежных странах активно развиваются теория и практика предупреждения преступлений. Для координации деятельности по предупреждению преступлений во многих странах созданы соответствующие органы.

В практической деятельности полиции широко пропагандируется тезис о том, что преступления совершаются чаще всего тогда, когда потенциальный преступник встречает уязвимую, неохраняемую жертву или объект. Поэтому особое внимание уделяется охранительному предупреждению и целенаправленной работе с населением, направленной на его самозащиту.

Широко используется привлечение населения к сотрудничеству с полицией (патрулирование, дежурство в наиболее криминогенных районах). Вся эта деятельность получает моральную и материальную поддержку общества и государства.

Существует так называемое *архитектурное направление* в практике предупреждения преступлений. Оказалось, что архитектурный стиль больших городов в целом нередко инициирует преступления и облегчает их совершение. Эти факторы учитывают в практике градостроительства.

Достаточно распространенной мерой наказания становится домашний арест с электронным мониторингом, что является эффективным средством предупреждения рецидива преступлений. Из нетрадиционных методов предупреждения преступлений следует отметить попытки применения гипноза и медитаций (групповые сеансы гипноза и антикриминогенной медитации).

В некоторых странах, например в ФРГ, выделяют *первичную, вторичную и третичную превенцию*. Первичная превенция

направлена на преодоление дефицита социальности и позитивного правосознания как главной причины преступлений. Вторичная превенция осуществляется полицейскими органами и связана с правовыми средствами удержания от преступлений. Третичная превенция предполагает те профилактические меры и средства, которые применяются в процессе наказания и ресоциализации преступников.

Для освобождающихся из мест лишения свободы необходимы дифференцированные социальные программы. Уголовно – исполнительные учреждения не могут подготовить осужденных к освобождению без помощи других организаций гражданского общества. Не менее важным фактором успешной социальной адаптации осужденных является поддержание семейных и личных связей с помощью свиданий.

В европейских странах и США существуют неординарные проекты, представляющие интерес. Так, программа «Defi-Job», внедренная в одной из тюрем Люксембурга расставляет акценты в процессе ресоциализации в обратном порядке: в этой программе заключенные участвуют в жизни гражданского общества, а не наоборот.

В уголовно-исполнительных учреждениях Европы основными средствами, способствующими ресоциализации преступников, являются общеобразовательное и профессиональное обучение и производительный труд. В то же время существуют значительные различия не только в содержании осужденных, но и в решении других проблем, среди которых особое место занимает социальная работа с осужденными, требующая тщательного изучения.

Значительный интерес в организации социальной работы с осужденными представляет опыт Германии. Социальные работники после предварительных собеседований и изучения потенциальных возможностей осужденного направляют в соответствующее исправительное учреждение.

Таким образом, можно сделать вывод, что в зарубежных странах существуют и разрабатываются всё более эффективные меры предупреждения преступности, так как без принятия конкретных мер, борьба с ней становится невозможной, более того – неэффективной.

Научный руководитель: к.ю.н., доц. Оболенцев В.Ф.

Смірнова В., ІПЮК для СБУ,

5 курс, 3 гр.

Національна юридична академія України

ім. Ярослава Мудрого

ВИХОВАННЯ ТА ПЕРЕВИХОВАННЯ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ

Більше 200 тисяч наших співгромадян, котрі сьогодні відбувають покарання за вчинені кримінальні злочини, перебувають у несприятливих для їх позитивної реабілітації умовах: відірваність від звичного середовища, ізольованість від суспільства, примусовий спосіб життя, обмеження в реалізації потреб особистості, тривале співжиття зі злочинцями не тільки завдають їм матеріальних збитків, але й призводять до негативних змін у їх психіці, зменшують їх соціальну цінність.

Точне і неухильне виконання засудженими своїх обов'язків забезпечує необхідний порядок відбування покарання та належну їх поведінку, створює необхідні умови для їх спілкування між собою та адміністрацією УВП. Разом з тим виконання ними своїх обов'язків передбачає надання їм певної сукупності прав для забезпечення їх законних потреб, що визначаються умовами життя у УВП та вимогами законодавства.

Створення для засуджених різних умов утримування залежно від характеру та ступеня суспільної небезпечності вчиненого злочину, особи і поведінки засудженого є реалізацією такого важливого принципу, як диференціація виконання покарання. Вона здійснюється шляхом застосування до різних категорій засуджених різного обсягу карального впливу: ступеня ізоляції від суспільства, обсягу обмежень суб'єктивних прав та побутових правообмежень, місця відбування покарання.

Різні види відбування покарання спрямовані на досягнення завдання виправити й перевиховати засуджених. Разом з тим, забезпечуючи ізоляцію засуджених від суспільства, різних категорій засуджених одна від одної та встановлюючи систему правообмежень,

функції режиму спрямовані водночас на досягнення такого завдання, як відвернення вчинення нових злочинів засудженими та іншими особами.

Вимоги режиму щодо обов'язкової ізоляції засуджених передбачають примусове утримання засуджених у місцях позбавлення волі протягом строку покарання при дотриманні правообмежень, що впливають із вироку суду і законів про виконання та відбування покарання. Ізоляція полягає в тому, що засуджені постійно перебувають під охороною, пересуваються у супроводі конвою, їм заборонено порушувати кордони жилої та виробничої зон, виходити без дозволу адміністрації за межі виробничих об'єктів, спілкуватися з особами, які перебувають на волі, з порушенням встановлених правил тощо. За допомогою цих заходів забезпечується фізична ізоляція засуджених. Проте ця ізоляція має відносний характер, оскільки засуджені можуть мати побачення, листуватися, отримувати посилки, передачі, бандеролі, телефонувати. Крім того, засуджені можуть передплачувати та отримувати газети й журнали, користуватися радіоприймачами та телевізорами.

Ці всі заходи обмеження також потрібні і для того, щоб вчинивши злочин та потрапивши до місць позбавлення волі та відчувши на собі всі ці обмеження, особа зробила певні висновки. Якщо це особа, яка скоїла злочин вперше, то для неї життя за ґратами буде шоком і мабуть, зробивши певний аналіз ситуації, вона прийде до висновку, що краще спокійно жити на волі, мати сім'ю, роботу, друзів тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Оболенцев В.Ф.

Кушнір Д., 3ф-т, 5 курс, 8 гр.
*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ

Створення системи ресоціалізації і адаптації осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі є як необхідним так і гуманним завданням держави, яка тяжіє стати прогресивною та розвиненою у правовому і соціальному сенсі.

Закріплення результатів виправлення і перевиховання засуджених повинно здійснюватись за допомогою визначених правових обмежень з одного боку та взаємодія різних органів, які здійснюють профілактику та соціальну і трудову адаптацію таких осіб з іншого боку.

Соціальній адаптації раніше засуджених осіб сприятиме ефективний механізм втілення в життя розпорядження Кабінету Міністрів України щодо «Концепції соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк» та реалізацію плану заходів щодо ресоціалізації раніше засуджених на 2010 -2015 роки як центральними органами виконавчої влади так і органами державної влади та місцевого самоврядування на місцях.

Адаптація особи, яка відбуває покарання повинна починатись ще і виправно-трудової установи де вона перебуває. А саме, адміністрація за 3-5 місяців до звільнення повинна сприяти особам, які відбувають покарання в їх побутовому і трудовому влаштуванні. В зв'язку з цим із засудженими повинна проводитись завчасна робота по підготовці до звільнення.

Позитивним фактором була б взаємодія адміністрацій виправно-трудових установ з органами внутрішніх справ по місцю проживання засуджених осіб, державними та недержавними установами, різними громадськими організаціями, соціальними центрами і службами з питань їх подальшого працевлаштування та місця перебування.

Вкрай важливим є створення у кожному регіоні країни центрів

соціальної допомоги і реабілітації раніше засуджених осіб, особливо після тривалого відбування покарання, включаючи створення системи соціально-психологічних служб та різного роду диспансерів.

Після звільнення осіб з місць позбавлення волі, за ними повинен здійснюватись постійний соціальний контроль, який полягає наприклад: у забороні виходу із дому визначеного часу; відвідування окремих місць; періодичне відмічання в органах внутрішніх справ.

Саме сукупність усіх заходів по ресоціалізації осіб, які звільнились з місць позбавлення волі та ефективна політика держави у цьому напрямку, сприятимуть якіснішій та швидшій адаптації особи у суспільстві.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Лукашевич С.Ю.

Лихота В., *ІПКОП, 5 курс, 11 гр.*
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ ІЗ ПСИХІЧНИМИ АНОМАЛІЯМИ

Неможливість самореалізації і соціальної адаптації осіб із психічними аномаліями полягає в тому, що після виходу з місць відбування покарання, лікувальних закладів вони повертаються у звичне середовище, де на них чекає життя, до якого вони не готові. Для таких людей не існує реалій суспільства, тому і виникає ставлення оточуючих до них як до зайвих членів суспільства.

Поза державною установою у таких осіб ніякого соціального захисту немає. Саме можливість соціалізації могла б допомогти уникнути цих труднощів. Відповідно, зменшилася б і вірогідність вчинення особами з психічними аномаліями повторних злочинних та суспільно небезпечних діянь. Для цього необхідно вжити певних заходів.

Потрібно запровадити заходи зменшення процесу деградації осіб із психічними аномаліями. Для цього необхідно створити реальні можливості для розвитку певних здібностей цих осіб. Особи, які мають психічні відхилення, оволодівши певною мірою тими чи

іншими навичками, можуть розкрити себе в різних сферах людської діяльності (живопис, театральне мистецтво тощо). Ці заходи не є новелами. Праце- та культуротерапія для осіб її психічними аномаліями давно використовуються в розвинутих країнах світу.

Потрібно активізувати діяльність центрів зайнятості для працевлаштування цієї категорії громадян.

Обов'язково створити лікувально-виробничі дільниці із полегшеними умовами праці. Їх метою має бути організація та проведення реабілітації і соціальної адаптації осіб із психічними аномаліями.

Доцільно запровадити також активну взаємодію соціальних служб із такими особами. Для належного здійснення цього напряму діяльності на державному рівні треба розробити загальнодержавну програму соціальної адаптації та реабілітації осіб із психічними аномаліями. На сьогодні такої програми не має, і, як наслідок цього, більшість хворих після виходу знову потрапляють до місць позбавлення волі.

Бажано створити гнучку розгалужену мережу реабілітаційних центрів різних форм власності. Одночасно будуть забезпечені роботою психіатри, невропатологи, молодший медичний персонал, психологи, педагоги, юристи, можливо, інші фахівці.

Організувати кримінологічно-психологічну просвіту. Суспільна свідомість потребує більшої поінформованості як про сутність і природу психічних розладів, так і про шляхи їх виникнення.

Запропоновані заходи соціальної адаптації осіб із психічними аномаліями не мають практичного і законодавчого закріплення. Це пояснюється недостатньою увагою держави. Підкреслимо, що сама по собі наявність психічних розладів не означає, що людина не може жити в суспільстві, саме упереджене ставлення з боку суспільства рефлекторно позбавляє психічно хворих осіб на повноцінне життя.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пивоваров В.В.

Бугаєць А., *пошукувач*
кафедра кримінології та кримінально-виконавчого
права
Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ОБ'ЄКТУ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розуміння особливостей діяльності залізничного транспорту, дослідження наявних способів його протиправного використання, а також пріоритетів розвитку цієї специфічної галузі економіки є необхідною умовою для створення ефективної системи захисту його діяльності від злочинних посягань.

Особливості залізничного транспорту як об'єкту кримінологічного дослідження полягають в об'єктивних та суб'єктивних детермінантах, які обумовлені специфікою діяльності залізничного транспорту, що створює сприятливі умови для вчинення в його структурних підрозділах різноманітних злочинів.

Об'єктивні особливості залізничного транспорту пов'язані з функціонуванням матеріальних об'єктів залізничного транспорту і включають в себе географічні, організаційні та технологічні детермінанти.

Географічними особливостями є слідування вантажних поїздів в незаселених районах країни, що сприяє злочинним посяганням на вантажі, які перевозяться; наявність дороги в безпосередній близькості від залізничної колії, що надає злочинцям можливість застосування автомобілів для негайного вивезення викраденого вантажу та залишення місця події тощо.

Технологічна специфіка залізничного транспорту може полягати в відсутності належного освітлення у парках вантажних станцій, можливості доступу до вантажу у вагоні внаслідок його технічного зносу або несправності замків дверей купе пасажирських вагонів та ін.

Організаційні особливості залізничного транспорту, в свою чергу, поділяються на динамічні та статичні, що пояснюється наявністю рухомого складу та нерухомих об'єктів на залізничному

транспорті. Так, до статичних особливостей можна віднести постійне велике скупчення людей (щільного натовпу) на вокзалах; знаходження у пасажирів значних грошових коштів під час користування послугами залізниць. Динамічні особливості полягають в швидкому переміщенні поїзду, в якому вчинено злочин, від місця його скоєння до інших регіонів і навіть держав; залишення особи на одинці зі злочинцем в пустому вагоні без спроможності покинути поїзд, що рухається і т.ін.

Суб'єктивні особливості залізничного транспорту пов'язані з діяльністю працівників залізничного транспорту і включають в себе відомчі та особисті чинники.

До відомчих можна віднести відсутність належної взаємодії суб'єктів, що забезпечують охорону вантажів; низьку якість діяльності відомчої воєнізованої охорони на залізничному транспорті тощо.

Особисті ж пов'язані з використанням працівниками залізничного транспорту своїх професійних навичок для досягнення особистих цілей. Наприклад, доступ працівників залізничного транспорту до вантажних документів; укриття крадіжки вантажу шляхом неправильного переважування вагону тощо.

Таким чином, особливості діяльності комплексу організацій і підприємств залізничного транспорту накладають певний відбиток на всі злочини, які спуюються на його об'єктах і зумовлюють існування такого об'єкту кримінологічного дослідження як «злочинність на залізничному транспорті».

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Голіна В.В.

*Сапожникова Ю., ІПКОП, 5 курс, 6 гр.
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ НАРКОТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ, ПСИХОТРОПНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ЇХ АНАЛОГАМИ ТА ПРЕКУРСОРАМИ

Проблема торгівлі наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та прекурсором є транснаціональною і має стійку тенденцію до загострення і ускладнення.

За 2004 рік в Україні службою БНОН викрито і ліквідовано 101 наркоканал контрабандного надходження наркотичних засобів в Україну.

Збільшення взаємозалежності держав, спрощення міжнародних поїздок і зв'язків, підвищення ступеня прозорості національних кордонів та формування світових фінансових мереж допомагають наркобізнесу процвітати.

Політично-економічне становище та соціальний розвиток держави і суспільства в Україні пришвидшили причинні фактори наркоманії, що призвело до формування стрімкого зросту попиту та ринку збуту наркотиків.

Одним з основних джерел наповнення вітчизняного «чорного» ринку наркотиками є їх контрабанда. Завезені контрабандним шляхом наркотики реалізуються у студентських осередках, на дискотеках, у барах, казино, нічних клубах. Найпоширенішими з промислових наркотиків є : амфітаміни, «екстазі», ЛСД, а також різні галюциногени та психостимулятори.

Торгівля наркотиками перетворюється на комерційну індустрію, що стає невід'ємною частиною тіньової економіки. Наркобізнес має досить великий ступінь латентності.

Доходи від продажу наркотиків є головною детермінантою наркобізнесу.

Для того щоб зменшити контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а разом із нею торгівлю цими речовинами на території України необхідно зменшити

попит на них залучити при цьому якомога найбільшу частину населення, підприємства, установи тощо, при цьому правоохоронні органи мають відігравати провідну роль.

Основні чинники розповсюдження наркотиків в Україні поділяються на загальні (економічні, політичні, соціальні, ідеологічні, культурні, духовні) та конкретні (недоліки у вихованні, відсутність батьківського контролю, культ психології групи, необхідність у самоствердженні та самореалізації тощо).

Реальна кількість наркоманів, за оцінками експертів, перевищує статистичні дані в у 10-12 разів.

Найсерйозніша причина поширення наркоманії – можливість придбання наркотичної сировини.

Ефективним напрямом профілактики наркоманії є антинаркотична пропаганда. Обміркована і цілеспрямована пропаганда наукових знань, відомостей з проблем наркоманії – шлях до створення здорового суспільства. Повсюдна інформація широких верств населення про наслідки наркоманії.

Конфіскація активів, нерухомості, інших видів власності наркоділків унеможливорює здійснювати злочинну діяльність наркоділків надалі, а отже – одержання максимально високих прибутків.

Збільшення необхідної кількості фахівців і технічних засобів митної служби України сприяли б контролю товарообігу, що йде транзитом (контрабандою) через Україну.

Наркоманія загрожує розвитку та добробуту нації. Активна участь населення України, правоохоронних органів та органів охорони здоров'я допомагала б вирішити дану проблему не тільки всередині держави, а й на її кордонах. Немає попиту – немає пропозиції. Немає осіб, котрі вживають наркотики – немає контрабанди.

Науковий керівник:

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЩОДО ЯКИХ У ЗАКОННОМУ ПОРЯДКУ ЗАСТОСОВАНО ОБМЕЖЕННЯ ЧИ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

В системі заходів, спрямованих на нейтралізацію злочинності в Україні, у забезпеченні охорони життя та здоров'я людей, інших прав і свобод людини і громадянина, права власності, майнового порядку, громадської безпеки та конституційного устрою держави, важливе місце займає система пенітенціарних установ. Вони покликані виконувати кримінальні покарання у виді позбавлення волі, забезпечувати ресоціалізацію засуджених в ході виконання покарання, готувати їх до умов життя в сучасному суспільстві після звільнення з місць позбавлення волі.

В умовах позбавлення волі, ізоляції від суспільства особистість засудженого зазнає негативних змін, у результаті яких більшу значущість для нього набувають цінності, що забезпечують індивідуальне існування. Засуджений по закінченні терміну покарання знову потрапляє у відкрите суспільне середовище, де він має дотримуватися вимог, норм і законів суспільства, але не завжди може зробити це через труднощі соціальної адаптації. Тому на перший план у роботі установ виконання кримінальних покарань, висувається проблема ресоціалізації засуджених.

У частині 2 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України надано визначення терміну «ресоціалізація», під якою законодавець розуміє свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Виходячи з даного поняття, можна сказати, що ресоціалізація засудженого спрямована на поступове повернення в суспільство духовно і морально відродженої людини, яка не становить загрози для оточуючих, поновлюючи при цьому втрачені її соціально значущі позитивні зв'язки із суспільством.

З нормативної точки зору, положення Кримінально-

виконавчого кодексу України та інших нормативно-правових актів в цілому відповідають даному змісту. Зокрема, ч. 3 ст. 6 КВК передбачені такі засоби виправлення та ресоціалізації засуджених: встановлений порядок виконання та відбування покарання, суспільно-корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив. Але з точки зору втілення їх у життя виникають труднощі. Вони пов'язані з тим, що кодекс не може охопити увесь процес ресоціалізації та соціальної адаптації засуджених, а також низьким рівнем матеріально-фінансового забезпечення цього напрямку державної діяльності.

Отже, проблема ресоціалізації осіб, які відбули покарання та їх підготовка до звільнення є актуальною і важливою на сьогоднішній день. Держава і суспільство повинні бути зацікавлені у виправленні особи, яка вчинила злочин, і після перебування її у пенітенціарному закладі, має повернутися до суспільства законослухняним громадянином. Тому підвищена увага має приділятися покращенням умов тримання засуджених у місцях позбавлення волі, підвищенню їх загальноосвітнього рівня, професійних навичок, забезпеченню допомоги при працевлаштуванні після звільнення, наданню гуртожитку у випадку відсутності місця проживання.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Валуїська М. Ю.

Коптєв Я., *ІПКОП, 5 курс, 12 гр.*

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого,*

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Робота з попередження рівня злочинності - один з основних напрямків протидії криміналізації суспільства, захисту прав і свобод людини й громадянина, а також забезпечення національної безпеки в цілому.

Попередження злочинності є багаторівнева система державних і суспільних мір, спрямованих на виявлення, усунення, ослаблення або нейтралізацію причин і умов злочинності в цілому й окремих

видів злочинів, а також на втримання від переходу або повернення на злочинний шлях людей, умови життя й (або) поведження яких указують на таку можливість.

На сьогоднішній день більша частина осіб, що відбули кримінальне покарання, є потенційним резервом рецидивної злочинності, що й визначає необхідність постійної цілеспрямованої роботи з ресоціалізації осіб, підданих покаранню у вигляді позбавлення волі.

Під ресоціалізацією засудженого розуміють відновлення, збереження і розвиток соціально корисних зв'язків і відносин у період відбування ним покарання та після звільнення. Ресоціалізацію, як один із напрямків попередження злочинності, необхідно проводити на таких етапах формування антисоціальних установок:

1 етап. Період до здійснення першого злочину, що включає процес становлення особистості з усіма особливостями виховання, впливу оточення й іншими значимими соціальними факторами.

2 етап. Період відбування покарання, супроводжуваний або сприйняттям, або відторгненням культивованих у місцях позбавлення волі своєрідних понять і традицій, а також змінами в ту або іншу сторону трудових навичок, іншими значимими трансформаціями структури особистості.

3 етап. Період повернення до нормального способу життя після звільнення з місць позбавлення волі. Повноцінна реінтеграція в суспільство припускає, у першу чергу, прагнення до цього, а також працевлаштування, рішення побутових, медичних, сімейних і інших значимих соціальних проблем.

Міри ресоціалізуючого впливу повинні здійснюватися поетапно компетентними фахівцями.

На першому етапі правом застосування таких мір володіє суд, який, керуючись законом, зобов'язаний чітко і ясно представляти ресоціалізуючий потенціал вироку (допенітенціарна ресоціалізація).

На другому етапі застосування мір ресоціалізації здійснюється співробітниками виправних установ з використанням сучасних методик психологічного впливу (пенітенціарна ресоціалізація).

На третьому етапі ресоціалізація має здійснюватись працівниками спеціалізованих державних установ - центрів ресоціалізації - у вигляді постпенітенціарної допомоги й контролю

(постпенітенціарна ресоціалізація).

Здійснення заходів, спрямованих на ресоціалізацію засуджених осіб, у тому числі й неодноразово, повинне органічно вписуватися в діяльність по попередженню злочинності. Для цього необхідно створити систему ресоціалізації колишніх засуджених як єдиний механізм, що включатиме в себе діяльність державних органів і різних громадських організацій, окремих фізичних осіб, об'єднаних завданням профілактики злочинності.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Пивоваров В.В.

Юрчук А.В., 4 ф-т, 5 курс, 4 гр.

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Серед фундаментальних показників цивілізованої правової держави одне з провідних місць посідає захист інтересів та охорона прав усіх її громадян, у тому числі засуджених, і ефективна ресоціалізація колишніх злочинців.

Останнім часом в нашому суспільстві відбулись і тривають глибокі зміни, які значною мірою впливають на криміногенну обстановку, яка визначає причини і умови злочинності, зокрема серед неповнолітніх. Так, кожен 8-9 злочин в Україні вчинюється неповнолітніми. Біля 11% серед злочинців – неповнолітні.

Особливої уваги заслуговують проблеми ресоціалізації неповнолітніх, позбавлених волі. Вони стали сьогодні предметом посиленої уваги вчених та практиків-пенітенціаристів на всьому пострадянському просторі, де спостерігається значний рівень підліткової злочинності.

Позбавлений волі підліток попадає в ув'язнення в віці 14-18 років, тобто в той самий час, коли проходить формування особистості людини, настає вирішальний етап її соціалізації. Саме в цьому віці у повному обсязі починається засвоєння підлітком тих соціальних ролей, які йому доведеться виконувати в самостійному, дорослому

житті, визначається його місце в суспільстві, формуються певні моральні принципи.

Самі ж проблеми соціалізації і ресоціалізації неповнолітніх злочинців та підслідних не є достатньо дослідженими в теорії соціальної педагогіки, пенітенціарній педагогіці, соціальній роботі, тим більше в умовах становлення країни як незалежної або докорінних соціальних перетворень.

На практиці доведено, що педагоги, соціальні працівники та психологи у процесі роботи з неповнолітніми правопорушниками виконують значно важливіше завдання, ніж тюремні наглядачі. Адже вони займаються попередженням ювенальної злочинності шляхом підвищення рівня загальної освіти, обізнаності та навичок соціальної адаптації дітей, зважаючи на їхні потреби, інтереси, медико-психологічні та соціальні характеристики, які відрізняються від тих, які мають дорослі, і є дуже індивідуалізованими. Й саме їх потрібно брати до уваги, обираючи підхід та метод надання допомоги дітям у конфлікті із законом. У цьому контексті роль шкіл та училищ із соціальної реабілітації, що працюють у державі значно зростає.

Високий ступінь рецидивності неповнолітніх вказує на необхідність якнайшвидшого реформування застарілої системи, що відповідає зобов'язання України перед міжнародними організаціями – Радою Європи, ООН. Їхня увага до забезпечення належного ставлення до дітей цієї категорії підтверджена програмною діяльністю, а також цілою низкою нормативно-правових актів, у більшості з яких наголошено, що весь персонал, який працює з неповнолітніми, надає важливу державну послугу.

Проте варта уваги й вітчизняна практика, багата на позитивні приклади й винаходи.

Програма ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, будується не стільки на викоріненні негативних рис характеру вчорашнього засудженого (перевихованні), скільки на формуванні у ньому позитивного (саморозвитку та самовдосконалення). ресоціалізація злочинця і звільненого від покарання повинна підтримувати його самоповагу, заохочувати формування його суспільних поглядів і звичок, які б допомагали йому реалізовувати можливості як повноцінного члена суспільства.

Дерій Н., *здобувач*
Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого

РЕЖИМ ТРИМАННЯ ОСІБ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ВАРТОЮ В СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ

Стаття 3 Конституції України встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ця норма закріплює соціальну спрямованість держави та є нормою прямої дії, тобто для її застосування не потрібні додаткові нормативні акти, які б встановлювали механізми реалізації тих положень, що закріплені у вказаній статті. Виходячи з цього, Україна задекларувала принцип поваги та забезпечення прав людини, поваги до її честі та гідності. Але цей принцип повинен “працювати” й в місцях позбавлення волі та місцях попереднього ув'язнення.

Попереднє ув'язнення відповідно до кримінально-процесуального законодавства України є запобіжним заходом щодо обвинуваченого, підсудного, підозрюваного у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили.

Згідно статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (далі – Закон України) режим у місцях попереднього ув'язнення, тобто порядок і умови тримання осіб, взятих під варту, та нагляду за ними з метою забезпечення попереднього ув'язнення, встановлюється цим Законом та іншими нормативними актами. Основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є ізоляція осіб, взятих під варту, постійний нагляд за ними і роздільне тримання їх у порядку, передбаченому статтею 8 Закону України щодо роздільного тримання у місцях попереднього ув'язнення. У виняткових випадках, з метою збереження слідчої таємниці, захисту ув'язнених

від можливих посягань на їх життя чи запобігання вчиненню ними нового злочину, або за наявності на те медичних підстав за мотивованою постановою особи, установи, в провадженні яких знаходиться справа, чи начальника установи для попереднього ув'язнення, санкціонованою прокурором, їх можуть тримати в одиночних камерах.

Осіб, взятих під варту, розміщують у камерах з додержанням таких вимог ізоляції:

- чоловіків - окремо від жінок;
- неповнолітніх - окремо від дорослих. У виняткових випадках, з метою запобігання порушенням режиму в камерах, де тримають неповнолітніх, допускається з санкції прокурора тримання не більше двох дорослих, які вперше притягаються до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що не є тяжкими та особливо тяжкими;

- взятих під варту співробітників кадрового складу розвідувальних органів України - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- осіб, яких вперше притягнуто до кримінальної відповідальності, - окремо від осіб, які раніше притягалися до кримінальної відповідальності;

- осіб, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі, - окремо від осіб, які не перебували в місцях позбавлення волі;

- осіб, обвинувачених або підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- осіб, обвинувачених або підозрюваних у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, - як правило, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- осіб, які раніше працювали в органах внутрішніх справ, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, служби безпеки, прокуратури, юстиції, Державній кримінально-виконавчій службі України та в суді, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- засуджених - окремо від осіб, які перебувають під вартою;

- іноземних громадян і осіб без громадянства - як правило, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- осіб, підозрюваних або обвинувачуваних у вчиненні злочинів, відповідальність за які передбачена статтями 173-177, 200-235 Кримінального кодексу України, окремо від інших осіб, які перебувають під вартою;

- засуджених до довічного позбавлення волі тримають ізольовано від усіх інших осіб, які перебувають під вартою;

- обвинувачених або підозрюваних в одній і тій же справі за наявності розпорядження особи або органу, у провадженні яких знаходиться справа, тримають роздільно.

Відповідно до положень пп. 64, 65 Мінімальних стандартних правил поводження із в'язнями, оскільки ув'язнення передбачає позбавлення волі, воно вже само по собі є покаранням. Тому умови ув'язнення та в'язничні режими не повинні посилювати страждання, за винятком випадків, коли це виправдовується необхідністю ізоляції або підтриманням порядку.

Але на сьогодні постає проблема, щодо неможливості виконання в повній мірі норми режиму тримання ув'язнених, у зв'язку зі значним перевантаженням СІЗО. Вимоги роздільного тримання осіб, взятих під варту, в умовах сучасного функціонування СІЗО, надзвичайно важко виконувати, у зв'язку з цим можна відмітити недосконалість кримінально-процесуального законодавства щодо обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту на стадії досудового слідства, що призводить до перенаповнення слідчих ізоляторів, що обумовлює порушення вимог національного законодавства та міжнародних правових актів щодо умов тримання осіб узятих під варту. Тому ці питання необхідно враховувати на законодавчому рівні.

СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ ЯК ОСНОВА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Відповідно до 6 статті Кримінально-виконавчого кодексу України, ресоціалізація – "це свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства: повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві".

Ресоціалізація потребує певних зусиль з боку працівників кримінально-виконавчої системи, які сприяли б її здійсненню. Так, у місцях позбавлення волі цей процес відбувається дещо складніше, зважаючи на це у колоніях працює психолог, щодо кожного засудженого складається індивідуальний план, ведеться системна робота. У той же час, правопорушник, який вчинив злочин і відбуває покарання альтернативне позбавленню волі (виправні роботи, громадські роботи, позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю тощо), часто потребує також допомоги на шляху до ресоціалізації.

Виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, покладено на кримінально-виконавчу інспекцію, у той же час має дуже обмежені соціальні функції, що направлені на позитивні зміни засуджених. Хоча інспекції активно співпрацюють з соціальними службами, що мають надавати психологічну, матеріальну допомогу, а самі вони виконують покарання, призначені судом правопорушникам, але цей процес не є цілісним, він немов розділений на дві непов'язаних частини, а тому результат не може задовольнити вимоги сучасності.

Наразі йде активне реформування кримінально-виконавчої системи, яке базується на основі Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008, Концепції реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженої Указом

Президента від 25 квітня 2008 року та Концепції Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 року за Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року. Пропонується створити нову соціально орієнтовану структуру – службу пробації. Саме вона забезпечувала б практичну, соціальну, психологічну допомогу та опіку, а також проводила роботу з особами після звільнення та, на зразок зарубіжних служб, виконувала ще й зовсім нові для України: відновне правосуддя, підготовка досудових звітів, нагляд за процедурою передачі на поруки тощо.

Почали з'являтися публікації вчених (О.Беца, І.Богатирьов, В.Дрьомін, Д.Ягунов, І. Яковець), в яких описується досвід зарубіжних країн, необхідність впровадження цієї служби в Україні, її переваги над існуючою вже кримінально-виконавчою інспекцією, пропонуються шляхи впровадження.

Повним ходом йде розробка проекту Закону України «Про пробацію», адже відповідно до Концепції Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 року створення служби планується здійснити у два етапи: на першому етапі (2008-2012 роки) здійснюються заходи щодо вивчення і впровадження позитивного досвіду європейських держав у сфері виконання кримінальних покарань (створення служби пробації і нових моделей установ виконання покарань), на другому етапі (2013-2017 роки) будуть здійснюватися заходи сталого функціонування служби пробації, яка просто необхідна для ресоціалізації осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Її системна робота, направлена на соціальну допомогу правопорушникові, сприятиме процесу відновлення особи як повноправного члена суспільства. Отже, масштабна робота по створенню служби є досить оправданою, хоча і вимагає великих матеріальних затрат та наукових досліджень.

Науковий керівник: д. ю. н., проф. Степанюк А.Х.

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ — ШЛЯХ ДО ПОВНОЦІННОГО ІСНУВАННЯ В СУСПІЛЬСТВІ

Ізоляція злочинця від суспільства (позбавлення або обмеження волі) сприяє руйнуванню особистості. Вона негативно впливає на особу, її психіку. Зрозуміло, потрапивши у нове соціальне середовище особа втрачає набуті суспільно корисні зв'язки. Відбувається трансформація, накладання переконань, мотивів, даної особи з існуючою групою. Йде процес взаємопроникнення негативних асоціальних видів і типів суспільних відношень і зв'язків. Така негативна орієнтованість особи може проявитись у:

- відході її від близьких взаємин з рідними людьми, з соціальним середовищем, у якому вона працювала чи навчалась до скоєння протиправної дії;

- розмиванні часу, тобто нездатності такої особи будувати плани на майбутнє і взагалі втраті відчуття часу;

- зникненні здатності до продуктивної праці, виникненні пасивності; невмінні зосередитися, думати, аналізувати;

- негативній ідентичності, тобто у прагненні знайти ідентичність, прямо протилежну тій, якій віддають переваги рідні, друзі і яка відповідає моральним нормам та вимогам. Втрата відчуття ідентичності часто виявляється у зневажливому і ворожому ставленні до нормальної, позитивної, соціально орієнтованої ролі.

Тому виникає необхідність ресоціалізації, процесу спрямованого на відновлення морального, психічного, і фізичного стану особи, її соціальних функцій, приведення індивідуальної, чи колективної поведінки у відповідність із загально визнаними суспільними правилами та юридичними нормами. Ресоціалізація як система державних заходів, що застосовуються до засуджених осіб, має на меті формування у них правослухняної поведінки, стимулювання їх становлення на життєву позицію, яка відповідає соціальним нормам, шляхом відновлення, збереження та розвитку соціально корисних властивостей, відносин під час відбування

покарання і дальшої соціальної адаптації таких осіб. Вона має здійснюватися на засадах педагогіки співробітництва, дотримання прав та свобод людини і громадянина.

Залучення засуджених до праці, робота на благо рідної держави, проведення з ними лекцій та профілактичних бесід які є складовою не кари, а ресоціалізації — свідомого відновлення засудженого у соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до загальноприйнятого соціально-нормативного життя у суспільстві. У цих аспектах необхідно налагоджувати співпрацю підрозділів кримінально-виконавчої інспекції з органами державної влади, відпрацьовувати форми й методи залучення волонтерів та громадських організацій до участі у процесі соціального супроводу засуджених осіб.

Ресоціалізація засуджених та осіб які звільнились з місць позбавлення волі є основною метою функціонування пенітенціарної системи, бо кара за вчинений злочин є лише одним із завдань у реалізації покарання. Виправлення та ресоціалізація конкретного засудженого є такими ж обов'язковими, як і кара. Це важливо для спільноти, тому є суспільною справою.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Валуйська М.Ю.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Дотепер поряд із поширенням практики застосування альтернативних видів покарань практично єдиним засобом боротьби зі злочинністю залишається позбавлення волі винних осіб. Численні дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених свідчать про неефективність покарання у виді позбавлення волі, нездатність пенітенціарної системи здійснювати ефективну боротьбу зі злочинністю та упереджувати її рецидив. Місця позбавлення волі суттєво поглиблюють відстань між правопорушниками та законослухняним суспільством. Об'єднуючи велику кількість порушників закону, вони сприяють відтворенню кримінальної субкультури, закріплюючи орієнтацію людей на кримінальні авторитети як взірці поведінки та силовий спосіб вирішення конфліктів.

Закріпивши у чинних КК (ст. 50) та КВК України (ст. 1) завдання щодо запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, законодавець не створив правових умов його реалізації: дотепер не прийнятий Закон України "Про запобігання злочинів"; у КВК відсутні як окремі норми, так і глави, розділи, які б регулювали суспільні відносини з цих питань.

Наукові розробки, що присвячені проблемам боротьби зі злочинністю, спрямовані переважно на вивчення механізмів злочинної поведінки, яка досліджується на стадіях дізнання, досудового слідства та судового розгляду кримінальної справи. Водночас ці дослідження не охоплюють специфіки злочинних виявів під час відбування покарання. З огляду на це, цілком очевидно, що без вирішення цих проблем, вироблення й обґрунтування нової кримінально-виконавчої і кримінологічної політики, вивести на більш високий рівень виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі та досягнення його мети, зокрема щодо запобігання

новим злочинам з боку засуджених, є вкрай складним завданням в установах виконання покарань.

Злочинність в установах виконання покарань пов'язана з широким колом недоліків усієї системи відбування покарання у виді позбавлення волі. Наукові дослідження свідчать, що основними причинами й умовами вчинення злочинів засудженими є суттєві упущення в організації режиму, нагляду та контролю за ув'язненими, роботи адміністрації установ виконання покарань стосовно належної охорони, конвоювання, проведення обшуків, халатне ставлення працівників цих установ до службових обов'язків по нагляду за засудженими. До зазначених чинників належать також: переповнення місць позбавлення волі ув'язненими (за останні п'ять років кількість засуджених у місцях позбавлення волі зростає щорічно на 11%, що зрозуміло, загострює питання їх розміщення); неукомплектованість адміністрації виправно-трудових установ кадрами; низький рівень професіоналізму працівників цих установ; слабкість оперативно-розшукової й запобіжної діяльності відповідних підрозділів місць позбавлення волі.

Вже тривалий час стоїть дискусійне питання щодо того, чи потрібно брати на профілактичний облік працівників адміністрації установ виконання покарань. Адже, Закон України «Про державну кримінально-виконавчу службу» визначає, що персонал цих закладів не є державними службовцями.

Тому без руйнування кримінальної субкультури неможливі ні виправлення засуджених, ні ефективна запобіжна діяльність у місцях позбавлення волі. Поширенню кримінальної субкультури треба протиставити знищення злочинного світу, підрив авторитету лідерів кримінального середовища, формування в громадській думці певного ставлення до злочинної субкультури з метою зменшення її впливу на суспільство. Отже, для виконання покарань доцільно вжити в масштабі країни низку дискредитаційних заходів за спеціально розробленою програмою через засоби масової інформації, кіно, театр, літературу тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Шостко О.Ю.

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ ЯК ЗАХІД ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Забезпечення соціальної адаптації осіб, звільнених після відбування покарання, є важливим завданням кожної держави. При виконанні якого, вона має спиратися не лише на внутрішньодержавне (національне) законодавство, але й міжнародні, в тому числі європейські стандарти. Особливо, це важливо з огляду на членство України, зокрема, у Раді Європи, Організації Об'єднаних Націй.

На сьогоднішній день на процесі повернення засуджених до суспільства після відбуття покарання зосереджено багато наукових праць, міжнародно-правових документів та національних актів. Але вивчення необхідності проведення ефективної ресоціалізації осіб та визначення основної політики держави у цьому напрямку недостатньо відображені у дослідженнях сучасних науковців та фахівців у даній сфері. Тому, метою даної статті є спроба висвітлення основних напрямків покращення та посилення дієвості цієї системи.

По-перше, держава в особі відповідних органів, громадських організацій тощо, має дослідити міжнародні стандарти в галузі соціальної адаптації засуджених, практику її впровадження у країнах, які є схожими на Україну в цьому питанні, та сформулювати свою систему ресоціалізації осіб. Головне, щоб вона не була лише на папері «гарно» відображена, але й зпродукована на дійсність. Адже, незважаючи на те, що в Україні де-юре сформовані державні органи, покликані допомагати та сприяти ресоціалізації засуджених осіб, наприклад: центри соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі; будинки-інтернати для осіб похилого віку, проте де-факто, їх не існує або функціонують та далеко не у всіх областях, районах. Зрозуміло, що одразу ж відкривається проблема фінансування відкриття подібних закладів та подальшого утримання їх. Однак, якщо порівняти можливі результати, які вони можуть принести державі, із сукупними витратами, то ефект буде значно вагоміший за збитки. Крім того, потрібно не забувати про можливе

залучення волонтерів до цього, різних громадських організацій, в тому числі міжнародного рівня. Організувати конкурси проектів з метою подальшого фінансування заінтересованими особами. Все це буде сприяти зміцненню демократії та запобіганню злочинності. Особа, яка відчуває себе захищеною, наявність підтримки зі сторони держави, буде намагатися служити їй, а не «розвалювати».

По-друге, необхідно затвердити щонайменше три програми соціальної адаптації особи (основні): за місцем відбування покарання, під час звільнення та після певного часу (такий час буде залежати від часу перебування у місцях позбавлення волі та особливостей особи). Такі програми мають складатися із аналізу стану особи (психологічного, матеріального, фізичного), її можливостей, в тому числі описання навиків праці, коротка характеристика трудової діяльності із зазначенням освіти, можливі перспективи для цієї особи поза місцем позбавлення волі. Все це має обговорюватися, аналізуватися безпосередньо з цією особою, та подальші висновки доводиться до її відома. Безумовно, щось на кшталт цього вже існує, але воно або не виконується в належній мірі, «для галочки», або ігнорується, або, знову ж таки, виконується у спотвореній формі. Доки держава не зрозуміє, що нехай зараз це спричинить чимало витрат, але ефект, який буде отримано за результатами цих вкладень буде вражаючим та довгостроковим.

Таким чином, одним із напрямків соціальної політики держави в аспекті ре соціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, має бути спрямований саме на попередження, подальше попередження вчинення цими особами злочинів. Особливо, враховуючи їх приналежність до групи «найбільш схильних до вчинення злочинів».

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Б.М. Головкін

ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАНЬ

Проблемою цієї статті є дослідження переваг та недоліків відновного правосуддя, та можливості реалізації його механізмів в кримінально-виконавчій системі України.

Як зазначає ч. 2 ст. 50 КК України, покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. У КВК України створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених також було визначено як одну з цілей кримінально-виконавчого законодавства.

Проте зазначені норми здебільшого залишаються декларативними. Причиною цього є те, що діяльність пенітенціарної системи України зосереджується переважно на ізоляції осіб, які вчинили злочини, що не повною мірою враховує інтереси та думку потерпілих. Таким чином знижується розуміння засудженим негативних наслідків злочину, у тому числі і для потерпілого. Переведення акцентів з протиправного діяння на особу потерпілого забезпечить розуміння засудженим своєї вини. Крім того, відшкодування збитків, нанесених потерпілому, забезпечить відновлення порушених його прав.

Поки що механізми відновного правосуддя не мають чіткого відображення в законах України. Проте варто наголосити про певні напрямки реформування законодавства, та Постанови Пленуму Верховного Суду України, які передбачають можливість використання цих механізмів. Наприклад Постановою Пленуму ВСУ від 16.04.2004 р. «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» зазначається, що у разі повного відшкодування неповнолітнім завданої шкоди і примирення з потерпілим суди мають обговорювати питання про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України або враховувати цю обставину як таку, що

пом'якшує покарання. Але в цій Постанові не розкрито особливості примирення винного з потерпілим на стадії виконання покарання.

Указом Президента України від 08.04.2008 р. була затверджена «Концепція реформування кримінальної юстиції України», одними із завдань є: 1) посилення захисту прав та інтересів потерпілих, гарантоване відшкодування завданої злочином шкоди; 2) розвиток інституту пробації та розширення застосування відновних процедур і примирення; 3) запровадження процедури відновлення прав потерпілого та відшкодування завданої йому матеріальної і моральної шкоди у повному обсязі через компенсаційні процедури, фонди;

Для реалізації цих цілей варто було б внести зміни до Кримінального кодексу України, Кримінально-виконавчого кодексу України, Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу».

Так, п. 1 ч. 1 ст. 76 КК України покладає на засудженого лише обов'язок попросити пробачення у потерпілого. Проте було б доцільним передбачити примирення, і за допомогою цього відновилися б порушені права потерпілого. В ч. 2 ст. 81 «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання» та ч.3 ст.82 «Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким» КК України, поряд з такими обставинами, як сумлінна поведінка засудженого та його ставлення до праці, необхідно зазначити відшкодування ним шкоди потерпілому засудженим або його родиною.

Нагляд за відшкодуванням винним шкоди потерпілому можна покласти на кримінально-виконавчу інспекцію, яку в майбутньому реформують в службу пробації. Задля цього не обхідно прийняти новий закон, який регулюватиме роботу служби пробації та визначить завдання її роботи, її функції та компетенцію.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що впровадження механізмів відновного правосуддя можливо лише в умовах реформування нормативного забезпечення, що відповідає реальним соціально-економічним відносинам.

Науковий керівник – Д.В. Ягунов

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ
У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ,
ЯКІ ВІДБУВАЛИ ПОКАРАННЯ**

ЧАСТИНА 3

Матеріали ІХ міжвузівської наукової
студентської конференції з кримінології
та кримінально-виконавчого права
(м. Харків, 26 листопада 2010 р.)

За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора В.В. Голіни

Редактор В.В. Голіна
Комп'ютерна верстка А.С. Лукаш, І.В. Карасюк
Відповідальний за випуск В.Ф. Оболенцев

Підписано до друку 23.03.2011.
мат. 60x84 1/16; папір офсетний
Гарнітура Times. Друк офсетний
Умовн. Друк. арк. 7,4
Тираж 100 прим.

Друкарня Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77